

הלכות קריאת ספר תורה

מבוארים על סדר השו"ע

בית מדרש מקוון ללימוד הלכה

itim-latoria.org

הרב ירון אליה

להערות: info@itim-latoria.org

סימן קלה - סדר קריאת התורה ביום ב' וה'

סעיף א: קריאת התורה בשני וחמישי ומנחה של שבת

מבוא לקריאת התורה

כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות תפלה: משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה ועזרא תיקן שיהו קורין גם במנחה בכל שבת משום יושבי קרנות וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים [כי בזמן מרע"ה לא היתה התקנה דוקא שיהו קורין ג' ושיקראו עשרה פסוקים דוקא ואתא הוא ותיקן דבר זה] ובירושלמי איתא משה תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ויו"ט ובראש חודש ובחוש"מ ומביאו הרי"ף פרק הקורא עומד וכן הוא ברמב"ם פ"ג הלכה ח':

לשון השו"ע: בשני ובחמישי, ובשבת במנחה, קורין שלשה, אין פוחתים מהם ואין מוסיפין עליהם משום ביטול מלאכה. ובשבת משום טורח הציבור. רש"י. כי העליות בחול הם כנגד נה"י דאבא ובשבת כנגד חב"ד. והם דווקא ג'. שעה"כ.

ואין מפטירין בנביא.

הגה: ואם היו ב' חתנים בבהכ"נ והם ישראלים, מותר להוסיף לקרות ד', דלדידהו הוי כיו"ט שמות להוסיף (מרדכי פ' הקורא עומד הגהות מיימוני פ"ב מה"ת);

ונראה דה"ה לשני בעלי ברית, דיו"ט שלהם הוא, כדלקמן סי' תקנ"ט ואנחנו לא נהגנו לא להוסיף ולא ראינו מי שהוסיף. ב"י. (ודין שבת ויו"ט ע"ל ריש סי' רפ"ב לענין הוספה).

סעיף ב: מקום הקריאה במנחה ודין השלמת הקריאות

לשון השו"ע: מקום שמפסיקין בשבת בשחרית, שם קורין במנחה, ובשני ובחמישי, ובשבת הבאה.

הגה: אם בטלו שבת אחת קריאת הפרשה בצבור, לשבת הבאה קורין אותה פרשה עם פרשה השייכה לאותה שבת (אור זרוע) (ועיין לקמן סי' רפ"ב).

בטלו בציבור באופן שצריך לקרוא ג' פרשיות או יותר

מהר"ם מינץ, מג"א: לא מצינו תקנה אלא לקריאת שתי פרשות בלבד וממילא לא משלימים כשבטלו יותר מפרשה אחת (בכלל שאין תקנה לחצאין) או שבאחת השבתות יש שתי פרשיות.

גר"א: התיקון הוא כמו בתפילה וכתב המשנ"ב בדעתו שכמו משלימים רק תפילה אחרונה הוא הדין בקריאת ספר תורה.

(ואמנם ראה שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קח סעיף ה שכתב: אף על פי שאין שלומין אלא לתפלה הסמוכה לאותה תפלה, ותפלות (אחרות) שהפסיד אין להם תשלומין, אם רצה להתפלל אותה נדבה ושיחדש בה שום דבר, הרשות בידו; ונכון לעשות כן.)

כה"ח בשם החיד"א ואחרונים רבים (ביניהם הא"ר והחיד"א בלדוד אמת): משלימים הכל משום תורת ה' תמימה. וכ"כ בחו"ע שבת ב עמ' שלא – שלג.

קראו שני פרשיות בטעות

כה"ח ז: לא צריכים לחזור למרות שלא היו ז' עולים בפרשת החיוב

בטלו קריאת ההפטרה

כה"ח י: אין לה תקנה ולא חוזרים

בטלו קריאה בשני וחמישי

עטרת זקנים: משלימים בשלישי

כה"ח ט בשם א"ר וחיד"א: כל מה שהוא מחמת תקנה לא מהדרין. וה"ה כשקראו בטעות פרשה אחרת [כה"ח ה]

סעיף ג: מעלים כהן, לוי וישראל

לשון השו"ע: כהן קורא בתורה ראשון כדי שלא תהיה מחלוקת בציבור מי עולה ראשון ולכן לא רשאי למחול בד"כ. גיטין נט, ואחריו לוי, ואחריו ישראל.

האם מותר לכוף/ לבקש מכהן למחול לבעל שמחה

כה"ח כג ע"פ מהרי"ט ועוד אחרונים וכן משנ"ב כאן (ט): שאין הכהן רשאי למחול בעליה לתורה. וכ"ש שאסור לסלקו (כה"ח כג). ובחזו"ע שבת חלק ב עמ' רלז כתב שכישי בעלי שמחה "יכול הגבאי בדרך כבוד לבקש מן הכהן למחול על כבודו" (ומה שכתב שאפילו אם אינו רוצה לצאת יכול לעלות, הוא לעניין היציאה שאינו חייב, להבדיל מברכת כהנים כדברי הב"י כאן אבל מחילה חייב) אבל בשו"ת משנה הלכות חלק ג סימן טו כתב שהכהן יכול למחול רק לצורך תקנה כללית בבית הכנסת אבל אין רשות לכהן למחול לאדם מסוים. ולשיטתו נראה שלא יועיל מה שיבקשו מהכהן למחול לבעל השמחה.

מתי מותר לכהן למחול על עליית ראשון

- כאשר יש בציבור אדם גדול ומופלא בחכמה.
 - כאשר יש מנהג קבוע בעיר כגון בשבת בראשית וממילא נעשה על דעת הכהנים מראש.
 - מפני כבוד האורחים כשכך נוהגים באותו מקום.
- המכנה המשותף לכולם שאין חשש שחלקים בציבור יתרעמו מדוע מעלים ראשון את אותו אדם.

את מי מעלים כשאין כהן

- תלמיד חכם הגדול שבציבור
- חתן

מהי העלייה החשובה ביותר

משנ"ב: העלייה האחרונה שמשלימה את הקריאה. (וכ"כ החיד"א במחזיק ברכה שהוא מנהג קדום ובא"ר הסביר דבזמן המשנה לא ברך ברכה אחרונה אלא האחרון כמובא במגילה כא א (והראשון ברכה ראשונה).
כה"ח ע"פ שעה"כ: עליית שישי ולאחריה שלישי ולאחריה ראשון, שני, רביעי, חמישי, ושביעי הגרועה (שהוא ע"פ הספירות וגילוי האורות בהן) ולכן תלמיד שהעלו את רבו שלישי לא יעלה שישי אלא ברשות רבו. כה"ח קלו ד.
מנהג חב"ד: עליית מפטיר, וכ"כ בבא"ח להעדיף לעלות מפטיר לעילוי נשמת נפטרים.

גיטין דף ס ע"א: משמע שעליית שלישי וכן נוהגים אשכנזים רבים (שלחו ליה בני גלילא לרבי חלבו: אחריהן מי קוראין? לא הוה בידיה. אתא ושייליה לרבי יצחק נפחא, א"ל: אחריהן קוראין ת"ח הממונין פרנסים על הצבור, ואחריהן ת"ח הראויין למנותם פרנסים על הצבור, ואחריהן בני ת"ח שאבותיהן ממונין פרנסים על הצבור, ואחריהן ראשי כנסיות וכל אדם)

סעיף ד: היום אפילו כהן עם הארץ קודם לחכם ישראל

לשון השו"ע: המנהג הפשוט שאפילו כהן עם הארץ קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל ואינו דומה למה שרב (מגילה כב א) ורב הונא (גיטין נט ב) עלו ראשון כיון שכדורות אלו לא מקרימים הגדולים לעלות ראשונים. כה"ח כד.
והוא שהכהן יודע לקרות, (ומיהו אם יוכל לקרות מן הכתב עם הש"צ מלה במלה סגי בכך כדלקמן סי' קל"ט) (אבודרהם), שאם אינו יודע לקרות היאך יברך על התורה.

כהנים שנפסלים לעלייה

כהן ממזר: כלומר שאביו היה כהן כשר והיה עם אשת איש.

כהן חלל: מי שאביו כהן ונשא נשא אשה שאסורה לו מצד איסורי כהונה, בנם חלל וכן צאצאיו עד סוף כל הדורות.

כהן שנולד מגויה: שהבנים מיוחסים אחרי האמא והם גויים ואפילו יתגירו יהיו גר ישראל ולא כהן.

כהן שנשא איסורי כהונה: (כגון גרושה, חלוצה, גיורת או זונה) עד שיעזוב אותה ויעשה תשובה ויתחייב שלא ישוב לסורו.

סעיף ה: כהן שקורא את שמע מעלין ישראל

לשון השו"ע: אם ס"ת פתוח והכהן קורא את שמע, אינו רשאי להפסיק, וקוראים ישראל במקומו ולא

מטריחין את הציבור להמתין לו שאין כאן פגם עבורו שעולה ישראל.

הגה: וכן בתענית שאחר פסח וסוכות שקורין ויחל, אם אין הכהן מתענה כלומר כל הכהנים לא מתענים, קורין לישראל; וטוב שילך הכהן מבהכ"נ (מהרי"ק שורש ט'). אך הבית יוסף כתב שאין צריך לצאת כיון שאינו כברכת כהנים שמבטל ג' עשה אלא כאן החובה על הציבור לקוראו.

ואם כבר קראו לכהן

הובא בשו"ע סימן סו סעיף ד': כהן שהיה קורא ק"ש וקראוהו לקרות בתורה, יש מי שאומר שמפסיק ויש מי שאומר שאינו מפסיק, והלכה כדבריו.

משנ"ב: נהגים להפסיק

כה"ח, חיד"א, פרי חדש: כשו"ע שאין מפסיקים.

סעיף ו: התחיל ישראל אינו פוסק. ודין הלוי באין כהן.

לשון השו"ע: אם נכנס הכהן לבהכ"נ אחר שהתחיל הישראל לברך ברכת התורה, אינו פוסק, ואינו נכון שיסיים

למדני חוקיק. מג"א. וגם עולה למניין שבעה. כה"ח בשם נוב"י, יוסף אומן, מאמר מרדכי, פרמ"ג. ולא כפרי חדש.

אבל ברכו לא הוי התחלה וחזור הכהן לומר ברכו כיון שאין כאן נשיאת שם שמים לשווא. משנ"ב, א"ר, פרמ"ג, ועומד הישראל בתיבה

עד שישלימו כהן ולוי ואז יקרא.

אם אין כהן בבהכ"נ, קורא ישראל במקום כהן, ולא יעלה אחריו לוי. הגה: אבל ראשון יוכל לעלות; (ב"י

מהרי"ל בשם ר' ירוחם ג"ב בח"ג) וכשקורין אותו, אומרים במקום כהן, שלא יטעו לומר שזהו כהן (טור).

האם הלוי יכול לעלות לתורה כשאין כהן בבית הכנסת

גיטין דף נט עמוד ב: אמר אביי, נקטינן: אין שם כהן - נתפרדה חבילה

כתובות עמוד ב: מוחזקי בזה שהוא כהן שקרא ראשון וקרא אחריו לוי והעלהו רבי אמי לכהונה

רב עמרם, רמב"ם, רמב"ן, רשב"א: הלוי לא קורא כלל.

רבי יצחק הלוי, רא"ש: אין חיוב לעלות לוי שני אלא מעלין מי שרוצים לפי החשיבות.

ב"י בשם מצאתי כתוב: יכול לעלות ראשון.

להלכה:

רמ"א, מג"א, א"ר, פרי"ח: עולה ראשון (ושאר עליות מנהג האשכנזים ממילא לא להעלות כהן ולוי) וכ"כ בשו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן יט שעולה ראשון בלבד ואח"כ אינו עולה אלא מפטיר.

שו"ע להבנת ט"ז, ב"ח, כה"ח: אין הלוי עולה כלל לתורה.

יבי"א ח"ו אור"ח כ"ד, ישכיל עבדי ח"ג אור"ח ד: הלוי מנוע רק מלעלות במקומו אבל יכול לעלות ראשון אם הוא תלמיד חכם וכן שלישי או רביעי ויגידו 'אע"פ שהוא לוי' (וכ"כ באו"צ ח"ב פ"ט ד לגבי ראשון)

סעיף ז: התחיל הכהן שנית אין מפסיקין אותו

לשון השו"ע: אם היו כהן ולוי בבהכ"נ, וקרא הכהן וסבור שאין שם לוי והתחיל לברך ברכת התורה

שנית, אין מפסיקין אותו.

לעלות בבית הכנסת אחד ולאשר אמר' בשמח"ת ושוב בבית כנסת שני

שו"ת גנת ורדים חאו"ח כלל ב ס"ס כב: אסור. כיון שהוא כבר קרא וגם בשני כבר שמעו קריאה זו. ואין מן הראוי לדחות כבוד שמים באיסור ברכות לבטלה בשביל כבוד הבריות, ולכן אם אפשר שכל עולה יקרא עוד פסוקים חדשים הנה מה טוב ומה נעים, ואם לאו על ראשי הקהל לבטל המנהג וחפץ ה' בידם יצלה. אבל לעליה שעוד לא נקראה בבית הכנסת השני כתב בילקו"י קלה הערה ל שמותר לכו"ע.

ובמשנ"ב רפ"ב ל"ב כתב: אם קראו לאדם לתורה בבית הכנסת אחרת ונודמן לו אותה הפרשה שקרא היום צריך לחזור ולברך. (ואפשר שלא חלוקים שסתם קריאה היא חדשה בעיקר למנהג האשכנזים בסימן רפב שלא תזכיר על הקריאות)

מותר לכהן בשעת צורך לעלות שתי עליות לאותה קריאה כגון בחול המועד כשאין לוי

כ"כ בספר לדוד אמת להחיד"א ז"ל סי' ר' אות ס"ח
וכן בשו"ת הר צבי אורח חיים א סימן סז: אפילו בכה"ג הכהן קורא במקום לוי, דמשום כבוד צבור ותורה מותר לחזור ולברך אפילו באותה פרשה ואפילו אותו המברך.

וכן יבי"א ח"ו - אורח חיים סימן כה: כאן כיון שעכ"פ חייבים הצבור לשמוע ד' פעמים אותה קריאה עצמה, עם הברכות לפנייה ולאחריה, ואין כאן שום תוספת על מספר העולים, רשאי ג"כ הכהן לעלות במקום לוי ולברך ב"פ כרגיל, ואין בזה שום חשש ברכה לבטלה, כי מה לי הוא מה לי אחר.

וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר חלק יא סימן מז ד"ה אודות לקרוא ודחה דברי המנחת יצחק שכתב שצ"ל 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

סעיף ח: אין לוי עולה הכהן שעלה ראשון

לשון השו"ע: אם אין לוי בכה"ג, כהן שקרא ראשון מברך שנית במקום לוי, אבל לא כהן אחר, כדי שלא יאמרו שהראשון פגום.

סעיף ט: וכן לא יעלו שני לויים זא"ז

לשון השו"ע: וכן לא יעלו שני לויים זה אחר זה, כדי שלא יאמרו שאחד מהם פגום. וכן לא יעלה כהן לעליית שלישי, אלא כשיש תקנת קהל להעלות את הרב שהוא כהן ליי"ג מידות בתענית. כה"ח נח, גט. וכן לא יעלה כהן אחרי כהן ולוי. שם נו בשם מג"א, פרי"ח, לדוד אמת.

מתי מותר להעלות שני כהנים ברצף? כה"ח ס"א

- כשעולים בשני ספרים שונים
- כשיש קדיש בין העולים
- בשמחת תורה משום וקידשתו (ומשמע אפילו אם הוא בספר אחד)

סעיף י: מעלים שני כהנים או שני לויים בהפסק ישראל

לשון השו"ע: נהגו לקרות כהן אחר כהן, בהפסק ישראל ביניהם, ואומר החזן כשקורא לשני: אף על פי שהוא כהן; וכיוצא בזה נוהגים בלוי אחר לוי. אם קראו לכהן ולא עלה מותר להעלות בנו תחתיו שאם בנו כשר הוא כשר. אבל אחים תאומים לא. כה"ח סד.
הגה: ולכן מותר לעלות ג"כ למפטיר בכי האי גוונא שאומר אע"פ שהוא כהן, ואם קורא מפטיר סתם אין לחוש לפגמו, דהרי לא מזכיר שמו.
וי"א דאין לקרות כהן או לוי למנין שבעה, אבל לאחר שנשלם המנין יכולים לקרות כהן או לוי (אגור בשם מהרי"ו ומרדכי פ' הניזקין ובי"י בשם ר' יוחאם), וכן נוהגין במדינות אלו; ומיהו במקום צורך ודחק יש לסמוך אסברא ראשונה.

קריאה בשם לעולים לספר תורה

אור זרוע: בימי התלמוד לא נהגו לקרוא בשם לעולה.

כה"ח: מנהג ירושלים שלא לקרוא בשם כדי שלא יהיה בכלל 'נותנים לו ספר תורה ואינו קורא' [ברכות נה:].

סעיף יא: אם קראו לכהן או לוי ואינם שם לא יקראו לעולה בשמו

לשון השו"ע: יש מי שאומר שאם קרא החזן כהן או לוי ואינו שם, לא יקרא לאחר בשם, משום פגמו של ראשון, אלא אחר יעלה מעצמו, (וכן נהגו).
ש"צ שהוא כהן יכול לקרוא כהן אחר לתורה) (מרדכי פ' הקורא עומד ואגור).

סעיף יב: עיר שכולה כהנים

לשון השו"ע: עיר שכולה כהנים, אם יש ישראל אחד ביניהם אותו ישראל קורא ראשון, מפני דרכי שלום וזה לסוברים שעליית כהן ראשון דרבנן אך לחולקים לעולם הכהן עולה ראשון. מג"א כ. וכן ע"פ האר"י. כה"ח סט.
וכל שאין בהם ישראל כדי סיפוקם, או שאין שם ישראל כלל, קורא כהן אחר כהן, שאין שם משום פגם, שהכל יודעים שאין שם אלא כהנים;
והוא הדין לעיר שכולה לויים. ואם יש בה ישראל אחד יעלה ראשון מפני דרכי שלום. כה"ח.

מקום שכולם כהנים למעט לוי אחד וישראל אחד

לבוש: ראשון עולה הישראל אחרי הלווי במקומו ואחריהם הכהנים (נראה שתכליתו למעט מחלוקת בין הכהנים)
ט"ז, כה"ח: עולים כתקנה ראשון כהן ואחרי לוי וישראל ואחריהם שאר הכהנים.

סעיף יג: דין קטן וסומא

לשון השו"ע: אם קטן קורא בתורה בצבור, בסי' רפ"ב; אם אין כהן אלא סומא או שאינו בקי, בסי' קל"ט.

עליית קטן לתורה

מהרי"ט: כשאין כהן גדול עולה כהן קטן.

רב"ז: ואינו עולה אלא למנין שבעה ולא שלשה (וכ"כ משנ"ב וכה"ח בסימן רפ"ב שאינו עולה למנין ארבעה וחמישה).

כה"ח ע"פ שעה"כ: קטן עולה רק לעליית שביעי.

מג"א, המנהג לכה"ח יח, אג"מ אור"ח ב עב: קטן עולה רק לעליית מפתיר ואינו עולה עליה אחרת כשאפשר בגדול.

וכ"כ בהליכות שלמה תפילה פרק יב סעיף לד אך העיר שנמנעים גם מזה שמא יעלו קטן שלא הגיע לחינוך.

האם קטן שעולה יכול גם לקרוא ולהוציא ידי חובה?

פרמ"ג משב"ז רפ"ב ג': גם קורא ומוציא ידי חובה. וכ"כ בחזו"ע שבת חלק ב' שעולה בשבת וקורא את הקריאה שלו בלבד והתיר בצורך גדול גם למנין שלשה.

וה"פ: הכוונה לברכות בלבד אך אינו יכול לקרוא בתורה. מג"א רפ"ב ו, גר"ז שם ה. כנה"ג בהגהות הטור שם.

עליית סומא לתורה

שו"ע קל"ט ג': אינו עולה כיון שאינו יכול לקרוא מתוך הכתב.

רמ"א שם בשם מהרי"ל: עולה לתורה. גר"א: ויוצא ידי חובה בשמיעה מהחזן.

כה"ח, אול"צ: יש מהספרדים שנהגו בזה כרמ"א ובמקום שלא נהגו לא יעלו.

סעיף יד: טלטול ספר תורה

לשון השו"ע: בני אדם החבושין בבית האסורין, אין מביאים אצלם ס"ת אפי' בר"ה ויוה"כ. והוה דווקא כשאין שם עשרה אסורים אלא שמקבצים עבורם מניין אבל אם יש עשרה אנוסים ולא יכולים לצאת מביאים להם ספר תורה. ביה"ל.
הגה: והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד, אבל אם מכינים לו ס"ת יום או יומים קודם, מותר (אור זרוע הגהות אשרי פ"ג דברכות); ואם הוא אדם חשוב, בכל ענין שרי (שם). ובאגרות משה אורח חיים חלק א סימן לד התיר בשעת צורך גם לשמחת חתן מצד חשיבותו.

באיזה תנאים מותר להוציא ספר תורה לקריאה

משנ"ב בביה"ל, יבי"א ח"ז – אור"ח סימן נו ד"ה א) בירושלמי: כל שיש עשרה אנוסים שלא יכולים לבוא ולהתפלל מותר.

רמ"א, מג"א, חיד"א בלדוד אמת, ילקו"י עמ' כ"ו: מותר אם הכין מקום לס"ת יום או יומיים קודם או שיהא מונח שם עוד יום או יומים. ובלבד שיניחה שם במקום שהכין קודם זמן הקריאה ובשעת הקריאה יציאנה ויקרא בה ואח"כ יחזירנה לשם דאז אין מינכר שהבאתה היתה לצורך קריאה בלבד אלא שקבע דירתה בכאן לאותו זמן:

ערוה"ש לב: והמנהג לדקדק שיקראו בה ג' פעמים דזה מקרי קביעות ואין בזיון במה שטלטלוה מביה"כ"נ אבל בפחות מג' פעמים טלטלוה לצורך עראי ויש בזיון אף אם הביאוה מקודם. (ובאבל זה קל שיש בשבוע ג' קריאות בוקר ועוד במנחה של שבת)

כה"ח: לפי הזוהר אסור בכל אופן והמנהג הוא שבסוף התפילה ילכו מנחמי האבלים לקרוא בבית הכנסת. הכוונה אלו שאינם אבלים. שם עה.

להוציא ספר תורה למנין צעירים ולהחזיר מיד

שו"ת ציץ אליעזר חלק יז סימן יב: אם המנין נמצא ברשות אחת עם בית הכנסת מותר. ואם במקום נפרד אסור. ואם זו מציאות שאותו מניין אי אפשר לו לבוא לבית הכנסת אפשר לדון בדעת המשנ"ב שבעשרה אנוסים יש להקל וכ"כ בשו"ת הר צבי אורח חיים א סימן עא ד"ה 'ובעיקר המנהג' אך צירף שם כסניף שהיו 'תחת גג אחד'.

ערוך השולחן אות לב: מבואר דלא יפה עושים רבים מהמון העם בר"ה ויוה"כ ושמחת תורה שקודם הקריאה נוטלין ס"ת מהבהכ"נ לקרא במקום אחר ואחר הקריאה מחזירין אותה לבהכ"נ וכוונתם כדי לעלות לתורה בימים המקודשים האלה (כיון שלא קוראים ג' פעמים)

מותר להוציא ס"ת כשהמטרה היא לכבודו

- לבית המגיה
- להראות נוי ספר התורה ותפארתו בגמ' יומא ע' וסוטה מ"א: לאחר קריאת הכהן הגדול כל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו להר הבית ביה"כ להראות חזותו לרבים.
- לצורך שמחת התורה. ונוהגים לילך איתו עשרה.

בהעברת ספר תורה לעיר אחרת, נוהגים לפוסלו ע"י התרת תפיירת היריעות (ולא טפטוף שעווה כי יש לחוש לכתחילה לסבורים שנפסל משום חק תוכות. ובעשרה לא יפסול שעדיף לא להורידו מקדושתו. שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן טו)

בהעברה לבית כנסת אחר יעבירו עם עשרה אנשים. כה"ח עד ע"פ ריקנאטי.

להוציא ספר תורה לכבוד ספר חדש

בכה"ח אות עז: כתב שצריך שילוו אותו עשרה.

ברכ"י סי' קל"ה אות י"ג: מותר להוציא לכבוד ספר אחר. וכ"כ יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן טו, שו"ת משנה הלכות חלק יא סימן קו

הוצאת ספר מבית לסוכה בחצר מותר באופן שכל המתפללים הולכין אל הספר ומלווים אותו לסוכה. ע"ח

סימן קלו - מי הם הנקראים לס"ת בשבת

סעיף א: סדר הקדימות לשאר העולים

לשון השו"ע: בשבת ויו"ט ויום הכפורים, קורים אחר הלוי ת"ח הממונין על הציבור, ואחריהם ת"ח הראוים למנותם פרנסים על הציבור (ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר), ואח"כ בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הציבור, ואח"כ ראשי כנסיות וכל העם. ועכשיו נהגו שגדול הציבור הוא המסיים הסדרה. משנ"ב. ולמנהג הספרדים עולה שישי. כה"ח.
אבל אם מוכרים את המצוות, עושים ע"פ המכירה. ובלבד שאם יש חיובים יקראו גם להם. משנ"ב.

סדר העדיפויות לעליה בתורה ע"פ ביאור הלכה כאן

- א. אבי הבן ביום הברית. כה"ח קלה כא כתב שהוא קודם לחתן ויש שחלקו שם.
- ב. חתן ביום חופתו.
- ג. חתן בשבת החתונה שמזמרים אותו (ולמנהג הספרדים הוא בשבת שלאחר החתונה ולמנהג האשכנזים קודם החתונה) או נער מתושבי העיר שנעשה בר מצוה באותה שבת. ויעשו גורל.
- ד. בעל אשה יולדת בשבת שהולכת לביהכ"נ.
- ה. חתן בשבת שאחר החתונה למנהג האשכנזים (ונראה שה"ה לשפרדים בשבת קודם החתונה).
- ו. יאר צייט בשבת שהוא ביום שמת בו אביו או אמו.
- ז. אבי ילד זכר בשבת שלפני המילה.
- ח. יש מקומות שנוהגין שגם המוהל והסנדק הם חיובים.
- ט. יארצייט בשבת שהוא בשבוע שמת בו אביו או אמו

עדיפויות שאינם חובה אך מנהג טוב

- י. מי שצריך לברך ברכת הגומל (אמנם אינו חיוב כי יכול לברך בפני עשרה גם בלי עליה)
- יא. מי שבא מהדרך או יוצא לדרך
- יב. לחלוק כבוד לאורח נכבד

כשיש שני חיובים שווים

יקדימו לפי הסדר הזה: תלמיד חכם, כהן, לוי, ישראל. ואם אין עדיפות יפילו גורל.
כשיש שני אבי הבן מי שנולד ראשון קודם.

מכרו את העליות ונזכרו שיש חיוב

יכולים לחזור בהם כי זו מכירה בטעות

סימן קלז - כמה פסוקים צריכים לקרא לכל אחד

סעיף א: אין פוחתים מי' פסוקים לג' עולים

לשון השו"ע: ביום שקורין ג', אין קורין פחות מי' פסוקים כנגד עשרת הדברות או עשרה מאמרות. גמ' משנ"ב; וידבר עולה מן המגין למרות שלא לומדין ממנו.

ואי סליק עניינא בבציר מי' פסוקים, כגון פרשת עמלק (שמות יז, ח - טז) שאין בה אלא ט' פסוקים לרמז דמפני שעמלק גרם להיות השם והכסא חסר כדכתיב כי יד על כס יה כן יהיו פרשיותיו חסרים. משנ"ב, שפיר דמי'. והספרדים כופלים פסוק אחרון בפרשת עמלק ע"פ שו"ע תרצג ד. והוא מנהג בעלמא. פר"ח.

סעיף ב: אין קוראים לעולה פחות מג' פסוקים

לשון השו"ע: אין קורין עם כל אחד פחות מג' פסוקים,

שנים קורין ג' ג', ואחד קורא ד'; ואיזה מהם שקורא ד' ה"ז משובח. ועכשיו נתפשט המנהג שקורין במנחה בשבת וב' וה' כל הפרשה הראשונה של הסדר שיקראו בשבת הבאה. משנ"ב.

סעיף ג: דילג הקורא פסוק או תיבה

לשון השו"ע: אם דלג פסוק אחד או תיבה אחת ולא קראו, ועדיין כל אחד קרא ג' פסוקים. משנ"ב.

אם הוא במנחה בשבת או בב' וה' וקרא יו"ד פסוקים בלא פסוק המדולג, אינו חוזר שאין הפסוק המדולג חובת היום ויקראנה בשבת הבא. משנ"ב; ואם לאו, חוזר ולעולם כשחוזר מברך לפניה ולאחריה. משנ"ב. כיון שברכה שברך לאחריה היא כהיסח הדעת. כה"ח כ. אבל בשבת, אפילו דילג פסוק אחד חוזר וקורא, ואפילו אחר שהחזיר את התורה ואמר קדיש חוזר וקורא הוא ושנים עמו; ואפילו הפטיר והתפלל מוסף, חוזר וקורא. כשיש ג' עולים דווקא אותו עולה ובשבת שמתר להוסיף אפילו אחר. כה"ח י. ח"א.

פרשת המועדים כלומר ביו"ט שעולים ה' עולים (דינים) כמו מנחה בשבת ושני וחמישי, לפי שכבר קראו הפרשיות בשבתות שלהן. והעיקר שקראו ט"ו פסוקים ומשהו מחובת היום. כה"ח טו. משנ"ב.

דילג פסוק אחד וקראו רק ט' פסוקים

משנ"ב: חוזר כי יש פה תרתי לריעותא, דילוג וט' פסוקים.

כה"ח ר': כיון שקרא ט' פסוקים אינו חוזר וסב"ל.

דלגו בשבת פסוק שנקרא כבר בשני וחמישי

אינו חוזר שכבר קראו הציבור. מאמר מרדכי ב.

דלג בשבת פסוק שיקרא באחד המועדים הבאים

חוזר. שחוששים שידלג גם שם.

סעיף ד: קרא לאחד ב' פסוקים חוזר

לשון השו"ע: אם קרא אחד ב' פסוקים, צריך לחזור ולקרוא; ואפילו אם לא פחתו מ' פסוקים ולא דלגו. משנ"ב. ועלייתו גם לא נחשבת למניין שלשה ולכן לא יעיל אם זה שאחריו ישלים הפסוק. ואפילו החזירו ספר תורה במנחה של שבת יוציאו ויקראו שלשה פסוקים ממקום שפסק לעולה שהחסיר. כה"ח א.

ואם לא קראו בין שלשתן אלא ט' פסוקים, ג' לכל אחד, אינם צריכים לחזור ולקרוא; וראייה לדבר: פ' עמלק (שמות יז, ח - טז). אמנם לגר"א גם בט' פסוקים חוזרים ומברכים.
אבל אם קראו פחות מט', צריכים לחזור ולקרוא אותו הקורא שמייעט.

קרא שני פסוקים וברך ברכה אחרונה וטרם התחיל הקורא שאחריו

מג"א, ברכ"י¹, משנ"ב, א"ר: מברך העולה שטעה שוב לפניו ולאחריה כיון שברכה אחרונה היא כהיסח הדעת. דווקא אותו עולה יעלה שלא יפסיד המצווה שעלייתו בטלה. ובכונה סיבה נוספת שלא יראה שמתר להוסיף על העולים. ואם מדובר בכהן ולוי שלא לבטל עלייתם. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן לה.

ט"ז, כה"ח כ, ילקו"י תפילה ב עג: אם לא התחיל הקורא הבא חוזר הטועה על הקריאה ללא ברכה ראשונה ומברך רק לאחריה, כיון שברכה אחרונה היתה בטעות. וכן אם היה בשבת אינו עולה שוב ויתקן העולה הבא. והכל משום סב"ל.

קראו ח' פסוקים אך פסוק אחד פעמיים

לבוש, א"ר, מאמר מרדכי: לא יצאו וצריכים לחזור.

מג"א: יצאו וראייה מאנשי מעמד שקראו רק ח פסוקים. כה"ח כד: וכן יש לפסוק דסב"ל.

סעיף ה – קיצר בפרשת פרה חוזר לראש

לשון השו"ע: אם קרא פרשת פרה (במדבר יט, א - כב), **ופסק בהגר הגר בתוכם וגלל ס"ת** וברך ברכה אחרונה. משנ"ב, חוזר ופותח ומתחיל **מראש הפרשה עד תטמא עד הערב ומברך לפניו ולאחריה**. כיון שלא קרא כסדר שתקנו חז"ל. ולא כסעיף ג שהקל לקרוא רק ג' פסוקים ולא החזיר לתחילה כי אין כאן טרחא גדולה. ולפר"ח ממשיך ממקום שפסק.

דילג פסוק בפרשת פרה

מג"א: אינו חוזר כיון שכבר קראו פרשה זו.

משנ"ב יח, ילקו"י עמ' עח: אם הפסוק שדולג הוא מ'עיקר חובת היום' (כלומר עד וטהר בערב. ילקו"י) חוזר. כה"ח לב: וה"ה בפרשת המועדות אפילו שאינם דאורייתא לכו"ע.

סעיף ו: קרא השני מה שקרא הראשון

לשון השו"ע: הקורא בתורה ראשון, וקרא השני מה שקרא הראשון,
אם הוסיף על מה שקרא הראשון ג' פסוקים, או אפי' שנים במקום דלא אפשר כמו שנוהגים בראש חודש, **אותו שני עולה מן המנין; ואם לאו, אינו עולה מהמנין**, אבל אין איסור לעלות ולקרוא שוב אותם פסוקים ולרמ"א ברפ"ב ב. אסור.
חוץ מפרי החג בחוה"מ סוכות, משום דלא אפשר כיון שמספר הפסוקים שהן מענייניו של יום קטן.

שישי קרא עד סוף הפרשה ואמר קדיש

שו"ע רפב ו': אין צריך לקרוא שביעי כיון שהמפטיר עולה למנין שבעה.

ברכ"י שם טו: בכל אופן יעלו שביעי ויחזור.

¹ וכתב בילקו"י שהחיד"א לא חשש כאן לסב"ל כיון שהדין ברור שלא עלתה לו העליה הקודמת.

סימן קלח - שלא לשייר בפרשה פחות מג' פסוקים

סעיף א : הקורא לא ישייר ולא יתחיל תוך ג' פסוקים מקצה פרשה

לשון השו"ע: הקורא בתורה לא ישייר בפרשה פחות מג' פסוקים, מפני היוצאים אז מבהכ"נ שיאמרו: העולה אחריו לא יקרא אלא שני פסוקים הנשארים; וכן לא יתחיל בה פחות מג' פסוקים, מפני הנכנסים אז מבהכ"נ שיאמרו שלא קרא הראשון אלא ב' פסוקים.

הגה: ואין חילוק בין פ' פתוחה לסתומה

ופרשה שאינה רק ב' פסוקים, מותר לשייר בתחלה ולהפסיק שם (תרומת הדרשן סימן נ"ד / כ"ד).

ויכולין שיתחיל תמיד לקרוא בדבר טוב, ויסיים בדבר טוב (א"ז ומיימוני פרק י"ג מה"ת) וע"ל סימן תכ"ח.

פרשה סתומה ופתוחה ע"פ שו"ע יורה דעה סימן ער"ה סעיף ב'

פרשה סתומה: מסתפקת במרווח של ט' אותיות לפרשה הקודמת (למעט ויחי שיש לפניה רווח אות אחת)

פרשה פתוחה: מתחילה בנוסף למרווח האותיות גם בשורה חדשה

כיצד יש פרשיות שמסיימות בדבר רע לכאורה

- סוף פרשת במדבר: ולא יבאו לראות כבלע את הקודש ומתו.
- סוף פרשת נח: וימת תרח בחרן
- סוף פרשת מצורע: ולאיש אשר ישכב עם טמאה

שו"ת רב פעלים חלק ד - אורח חיים סימן מב: נראה ליישב הענין כיון דאחר סיום הפרשה מברך העולה ברכת התורה שהיא תקנת חז"ל אנשי כנה"ג והיא חיוב על אדם לא השיב סיום ומתו סיום אלא ברכת התורה הוא הסיום. ולכן האומר שמו"ת ימשיך פסוק נוסף.

שו"ת משנה הלכות חלק י סימן מה: ודע דלולי דמסתפינא הייתי מפרש דמאי דאמרו שיפתח בדבר טוב ויסיים בדבר טוב היינו אם פתח באמצע הפרשה או סיים באמצע הפרשה אבל כל שהפרשה נגמרה וסיים בגמירת הפרשה או בפתחתה הגם שנסיימה בדבר שאינו טוב מותר.

סימן קלט - סדר קריאת התורה וברכותיה

סעיף א: צריך הקורא לסדר הפרשה תחילה לעצמו

לשון השו"ע: במקום שנהגו שהעולה עצמו קורא בקול רם וה"ה במקום שלא נהגו ואין מי שיקרא הכל יקראו העולים עצמם, אם לא סידר תחלה הפרשה פעמים שלש בינו לבין עצמו, לא יעלה אף על פי שקראוהו לעלות. ובדיעבד אם אין מי שיודע יעלה מי שיודע לקרוא בתורה כשמקריאים לידו מחומש.

ובמקום שהחזן קורא הוא צריך לסדר תחלה (ב"י). בשנים מקרא שקרא בע"ש יוצא.

חזן שמציץ בחומש כל פסוק ואז קורא בתורה

אגרות משה אורח ג יט: אסור שלא יתכן שלא יאמר קצת בע"פ ולא יצאו ידי חובה.

משנה הלכות ז יט: מותר כי נאמן הקורא לומר שקורא מהכתב.

ראה התיבה בספר תורה ואח"כ קראה ע"פ

משנה הלכות שם: מותר כי ממילא דרך הקריאה שאדם מביט במילה הבאה כשאומר את המילה הקודמת.

אג"מ שם, שו"ת יביע אומר חלק ד - אורח חיים סימן ח ד"ה (טו) ובהיותי: צ"ע בזה.

למנהג האשכנזים שהחזן קורא לכולם שלא יתביישו ואין שם חזן

אג"מ אורח"ד סימן צא ד"ה ד' כשחילקו: מותר שיקרא כל עולה את קריאתו שזה ג"כ סגי שלא יתביישו כיון דלפעמים נודמן כך שאין קורא בעצמו אפילו מי שיכול לקרות.

סעיף ב: מי שלא יודע לקרוא לא יעלה

לשון השו"ע: מי שאינו יודע לקרות, צריך למחות בידו שלא יעלה לספר תורה לפי שלשו"ע אסור לקרות אפילו אות אחת שלא מן הכתב. אבל לרמ"א בסעיף הבא אפשר להקל. משנ"ב. ומתשובת הרא"ש משמע שאם קורא כשמקריאין אותו עולה לכתחילה ויש להקל בזה. פר"ח כה"ח ה.

ואם צריכים לזה שאינו יודע לקרות, לפי שהוא כהן או לוי ואין שם אחר זולתו, אם כשיקרא לו ש"צ מלה במלה יודע לאומרה ולקרונה מן הכתב, יכול לעלות; ואם לאו, לא יעלה.

סעיף ג: קריאה בנטילת רשות בלבד ודין הסומא

לשון השו"ע: אפי' ראש הכנסת או חזן, לא יקרא עד שיאמרו לו: קרא; שאין ראוי שיחלוק אדם כבוד לעצמו. ונהגו שש"צ כשרוצה מברך וקורא בלי נטילת רשות, משום דהוי כאילו משעה שמינוהו לש"ץ הרשוהו על כך. ויש שנהגו שבכ"ה ובמנחת שבת עולים בלי רשות, ויש שנהגו כך כשיש שמחה וכולם עולים וכן בשמחת תורה. או כשיש סדר קבוע לעולים. שכנה"ג. הגה: ובמדינות אלו אין נוהגין כן, ואין החזן עולה רק כשהסגן אומר לו לעלות, אבל אין קורין לו בשמו כמו שאר העולים שקוראים אותם בשם פלוני בר פלוני; והמנהג פשוט בירושלים שאין קוראים בשם לאף אחד שלא יהיה בכלל קוראים לו ואינו עולה. כה"ח ט.

ומי שאביו מומר לעבודת כוכבים, קורין אותו בשם אבי אביו, אבל לא בשמו לבד, שלא לביישו ברבים (תרומת הדשן סי' נ"א / כ"א / וס' החסידים). ודוקא שלא עלה מימיו בשם אביו, אבל אם הוא גדול והורגל באותו העיר לעלות בשם אביו, והמיר אביו לעבודת כוכבים, קוראים אותו בשם אביו כמו שהורגל, שלא לביישו ברבים; וכן אם איכא למיחש לאיבת המומר (מהר"ם פאדוואה סי' פ"ז);

ואסופי שלא ידוע מי הוריו ושתוקי שלא ידוע מי אביו ודינם כספק ממזרים קורין אותו בשם אבי אמו אם אמרה האם קודם שאספוהו שהיא אמו, ואם אינו ידוע קורין אותו בשם אברהם, כמו לגר (ד"ע). ולט"ז גם כשידועה אמו מחשש לשמו בגט.

סומא אינו קורא, לפי שאסור לקרות אפי' אות אחת שלא מן הכתב, (ומהרי"ל כתב דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו מקרין בתורה לע"ה כיון שלשיטה זו יש דין שומע כעונה בקריאת התורה. גר"א. אבל היעב"ץ כתב על זה: מה יתן ומה יוסיף אם יהיה דינו כעונה, הלא אינו אלא עונה בע"פ).

ומ"מ לפרשת פרה ופרשת זכור נכון שלא לקרותה לכתחלה. משנ"ב.

עליית סומא לתורה למנהג הספרדים

יש מקורות שכתבו שנהגו להעלות סומא לתורה בכל ארץ ישראל וכן מובא בחיד"א להתיר לבני האנוסים לעלות למרות שאינם מכירים האותיות. ויש מקורות שכתבו שבזמנם אסרו כמרן לדוגמא בירושלים ובצפת.

כה"ח טו: למעשה יש להקל במקום שנהגו כבר ורק אם אין אחר שיעלה או שהעולה בעל שמחה.

ילקו"י עמוד פד: לכתחלה אין להעלות סומא עיור לספר תורה גם לא לעליית מוספים אולם אם עלה לא ירד ואין גוערים בו כיון שיש לו על מה שיסמוך. ומכל מקום בשמחת תורה שמעלים את כל הקהל לספר תורה או בשמחה משפחתית כאשר מעלים את כל הקרובים יש נוהגים להקל ולהעלות סומא לס"ת לעליית מוסיף משום עגמת נפש.

פוחח והוא מי שבגדיו קרועים אינו קורא בתורה. פר"ח. כה"ח.

סעיף ד: סדר העליה לתורה

לשון השו"ע: כל הקורים מברכים לפנייה ולאחרייה,

ופותח הספר קודם שיברך ורואה הפסוק שצריך להתחיל בו ואחר כך יברך וליכא למיחש שמא יאמרו ברכות כתובות בתורה;

ולאחר שקרא, גולל ומברך והמנהג לכסות במפה ולברך לפנייה וכן לאחרייה. כה"ח כת.

(הגה: ובשעה שמברך ברכה ראשונה יהפוך פניו על הצד שבוה אין טורח ציבור, שלא יהא נראה כמברך מן התורה (כל בו); ונראה לי דיהפוך פניו לצד שמאלו ויש שכתבו שעדיף שיעצום עיניו).

לכתחילה העולה לתורה צריך לכוין להוציא ידי חובה את הציבור בברכות

חיוב קריאה על יחיד

א. לימוד בזמן קריאת התורה

ראה שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קמו סעיף ב בדיון לימוד בזמן קריאת התורה ובשיטות בזה, ולסוברים שאסור ללמוד משמע שיש חיוב וממילא יהיה חייב לשמוע ולצאת ידי חובה.

ובילקוי עמ' קפה כתב: לגרוס וללמוד בחד מותר וכ"ש כשיש עשרה וכ"ש במי שתורתו אומנותו (כתוס' ורא"ש). שהרי השוע שם סיכם שהובת השמיעה היא רק 'נכון' ולמדקדק בדבריו.

בביה"ל שם: שיטה זו תמוה לכאורה מאד דמאי מהני שיגרוס בלחש שלא יבטל שארי השומעים קה"ת מ"מ גם הוא מצווה לשמוע קה"ת ואם ילמוד את למודו לא יתן לבו לשמוע מה שקורא הקורא ואפילו אם יש עשרה דצייתי מאי מהני לגבי דידיה הא על כל איש ואיש מוטל החיוב דתקנת עזרא. (אמנם לענין ברכות כתב לקמן קמ"ג שלא מכווין להוציא)

וכן משנ"ב סימן קמא סעיף ב: שצריך שיקרא החזן ולא העולה שיש לא בקיאים ואינם מוציאים הציבור ידי חובה.

ב. השלמת יחיד פסוקים שהפסיד

באג"מ או"ח ד, כג חייה חזרה מי שהפסיד פסוקים בשבת

ובצ"ץ אליעזר יח, ה פטר כיון שקריאת התורה היא חובת ציבור ואינה כקריאת המגילה שהיא חובת יחיד.

ג. קריאת קטן בתורה

גנת ורדים ב כא, ישיכיל עבדי ורוה"פ: אין יוצאים ידי חובה בקריאת הקטן וכמו שפסק השו"ע נג ו' שאינו עולה חזן **חזו"ע שבת ב רנג - רנו:** ע"פ מאירי אין חובה בקריאת התורה אלא להשמיע בציבור ואינו בא להוציא ידי חובה את הפרטים. אמנם בעמ' רנט הסביר שקורא כיון שאתי דרבנן (חינוך בקטן) ומוציא דרבנן (תקנת קריאה בתורה) ומשמע שיש חיוב דרבנן.

ד. אמר הברכות בשקט האם חוזר לאומרם – להלן סעיף ו' בשו"ע

כוונה להוציא ידי חובה בברכות

שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן עב ד"ה הנה במקום: אמנם חיוב קריאת התורה התורה הוא רק בציבור אבל אז נוצרת חובה על הפרטים ולכן צריך לכוין להוציאם ידי חובה הן בברכה והן בקריאה.²

שו"ת הרדב"ז (ח"א, סימן תקעב): הברכה למברך בלבד והצבור לא נתחייבו בברכה זו

האם צריך לכסות את הספר בזמן ברכה ראשונה

שו"ע, ילקוי פו: אין צריך לסגור או לכסות

רמ"א: יהפוך פניו

שעה"כ, בא"ח תולדות כ, כה"ח כג: יכסה ע"י מפה ואח"כ יברך.

² ולענ"ד אינו סותר מה שכתבו שיחיד שהפסיד קריאת התורה לא צריך להשלים כיון שהחובה חלה רק על פרטי הציבור שיצרו את החיוב בבית הכנסת ולא על מי שלא היה שם. ולכן גם מי שסובר שלא צריך להשלים (כגון הגר"ח פאלאג'י בספר סמיכה לחיים (סימן ב)) אפשר שיסבור שצריך לכוין להוציא מי שנוכח.

טעה ואמר בראשונה אשר נתן וסיים יאמר באחרונה אשר בחר שאין סדר לברכות משנ"ב טו, כה"ח כב

אמר כראוי ברכה ראשונה וחזר אשר בחר בנו באחרונה וסיים

משנ"ב טו: חוזר אומר אשר נתן

כה"ח מט, ילקו"י עמ' פט: יצא מספק ולא חוזר ומברך שיש צד לומר שסוף סוף חתם נכון 'נותן התורה'.

הנהגות נוספות לעולה בתורה

- יעמוד ולא ישען
- יאחז בגיולים בשני ידיו במפה. כה"ח כד עפ"י האר"י. ולמג"א יג יאחז בעמודי הספר
- יש שנהגו לנענע הספר כשאומרים 'תורתו' וכן 'תורת אמת' מג"א יב. והספרדים לא נהגו בזה שכנה"ג. כה"ח כו.
- יד ימין נשארת על הספר כל זמן הקריאה. כה"ח שם.
- יש נוהגים לנשק את הספר לאחר הקריאה. מג"א יד.

כריעה בזמן הברכה

לחם חמודות: אסור שלא תקנו שם כריעה

ש"ך, מג"א, משנ"ב, ילקו"י: מותר דאין כוונתנו לשחות רק לכבוד התורה.

סעיף ה: נהגו לכסות או לגלול הספר בין העולים

לשון השו"ע: נהגו לכסות הכתב בסודר, בין גברא לגברא. (ובמדינות אלו נהגו שהיא מגוללת בין גברא לגברא, וכן עיקר).

סעיף ו: אומרים ברכו והברכות בקול רם

לשון השו"ע: אומר ברכו והברכות בקול רם; דכשקורא בה בצבור יש לכבדה קבל עם ולקבוע עליה הודאה בפני עצמה וא"כ מאי כבוד הוא זה כשאומרם בינו לבין עצמו ואין הציבור שומעים. ביה"ל.
והאומרם בלחש טועה שגזל את מצוות הקהל לענות. ספר חסידים ויש אומרים שצריך לחזור ולברך בקול רם כדי להוציא אותם שלא שמעו. וכי צריכה להאמר בעשרה.³ ר' יונה; הגה: כדי שישמעו העם ויענו: ברוך ה' המבורך לעולם ועד (טור). ומסתברא דאין לחזור ולברך דספק ברכות להקל. ביה"ל.
ואם לא שמעו הצבור את המברך כלומר לא היו תשעה ששמעו. משנ"ב נו ב, אף על פי ששמעו החזן עונה, לא יענו עמו אלא עונין אמן על דברי החזן (ב"י בשם הר"י ואורחות חיים וכל בו). אבל כשיש תשעה עונים יכול השומע את העונים לענות ברוך ה' המבורך כמותם.

אמירת השם עמכם

חסד לאלפים: טוב שיאמר בלחש השם עמכם וירויח שיאמר לו השן יברכך השם. אך לא יזכיר שם השם ממש כמילה ראשונה.
זהו יתרו סוף דף פז ב: הברכה לא שורה על מקום ריק ולכן צריך לחם על השולחן קודם ברכה ולכן 'ר' אלעזר אמר לא אצטרף למדכר שמא קדישא אלא בחר מלה'

³ ולסברא שצריך להוציא צריך לומר בקול כזה שכל הציבור ישמע ולא רק עשרה

אמר ברכו והפסיקו פייטן חוזר ואומר. כה"ח ל

סעיף ז: העולה חוזר ועונה ברוך ה' המבורך

לשון השו"ע: אחר שענו העם: ברוך ה' המבורך לע"ו, חוזר המברך ואומר: ברוך ה' המבורך לעולם ועד, כדי לכלול המברך עצמו בכלל המברכים. וי"א שרשאי הציבור לענות אמן על אמירה זו. משנ"ב נו ד בשם פרמ"ג. והמנהג שהחזן אומר אמן בקול רם על ברכת העולה כדי שייבנו הקהל שמתחיל לקרוא. כה"ח מה.

האם יש חשש אמן יתומה כמה שהחזן מתעכב בעניית אמן

שו"ת משנה הלכות חלק יא סימן רכג בשם מהר"מ מינץ: לפעמים החזנים ממהרים ומתחילין לקרות כמעט פסוק שלא ישמע קריאתו מחמת עניית אמן דציבורא לכך נהגו עלמא שהקורא יענה אמן בסוף אחר עניית אמן דציבורא ע"ש ונתן הודו עליו שהוא מנהג נכון וכן ראוי לעשות. אמנם להלן משנ"ב קמא יז משמע שמתחיל עם הציבור ורק מאריך באמן לסיים אחרים.

שכח לומר ברכו והתחיל ברכות התורה

רב פעלים ח"ד חאו"ח סי' ח': לכתחילה אינו חוזר לומר ברכו, ואם אמר לאחר הברכה אין ממחיס בידו. הובא בצי"א יב מ.

סעיף ח: גם מי שכרך כבר ברכות התורה מברך בעליה

לשון השו"ע: אפילו ברוך ברכת התורה לעצמו ותיכף קראוהו לקרות בתורה, צריך לחזור ולברך: אשר בחר בנו, כשקורא בתורה, דמשום כבוד התורה נתקנה כשקורא בצבור. וטוב שבדרכו לעליה יומר 'ברכך'.

סעיף ט: לא ברוך ברכות התורה נפטר בעלייתו

לשון השו"ע: אם קראוהו לקרות בתורה קודם שיברך ברכת התורה לעצמו, כבר נפטר מלברך ברכת אשר בחר בנו, דלא גרע ממי שנפטר באהבה רבה. אמנם ברכת 'לעסוק' וברכת 'והערב נא' צריך להשלים, שלא כמו באהבה רבה. משנ"ב.

סעיף י: 'תורת אמת' ו'חיי עולם' הם תורה שבכתב ובע"פ

לשון השו"ע: ברכה אחרונה: אשר נתן לנו את תורתו. כה"ח נא. תורת אמת, זו תורה שבכתב; וחיי העולם נטע בתוכנו, הוא תורה שבע"פ.

סעיף יא: הקורא בתורה צריך לאחוז בספר תורה

לשון השו"ע: הקורא בתורה צריך לאחוז בספר תורה בשעת ברכה בשתי ידיים ובשעת קריאה ביד אחת כדלעיל סעיף ד'. הגה: וסמכו מנהג זה על מה שנאמר ביהושע לא ימוש ספר התורה הזה מפיד חזק ואמץ (יהושע א, ח - ט) ומזה נהגו לומר למסיים לקרות בתורה בכל פעם חזק (ב"י בשם אורח חיים). והיום מנהג האשכנזים לומר 'יישר כח' ומנהג הספרדים לומר 'חזק וברוך' ועונה 'חזקו ואמצו'. כהח נו.

האם לנהוגים לומר בסיום ספר 'חזק חזק ונתחזק', יאמר גם העולה?

שו"ת משנה הלכות חלק ז סימן כב: לכתחילה לא יאמר אתם ואם אמר אין זה הפסק

סימן קמ דיני הפסק בברכת התורה

סעיף א: העולה לתורה ונשתתק

לשון השו"ע: הקורא בתורה ונשתתק והיום הכוונה לעולה כדלהלן, העומד במקומו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון
כדי שלכל הקריאה תהיה ברכה לפנייה ולאחריה. טור. ב"י, **ויברך בתחלה ובסוף** כיון שהראשון לא מכיוון להוציא אחרים ידי חובה אלא לעצמו נתקנה. לבוש. ולגבי ברכו: למשנ"ב לא צריך לחזור ולהגיד ולכה"ח חוזר ואומר.
ולהרמב"ם לא יברך בתחלה כי יוצא בברכת הראשון. והלכה כדעה ראשונה. משנ"ב, כה"ח ה.
הגה: ואפילו בזמן הזה שש"ץ קורא והעולה נשתתק, דינא הכי שחוזר הש"ץ לקרוא מתחילה עבור העולה השני (הר"י פרק אין עומדין). דמה שהש"ץ קורא דיינינן כאלו קורא הוא. משנ"ב.
אבל אם הש"ץ נשתתק והחליפוהו אין העולה צריך לחזור ולברך ומתחיל הש"ץ מתחילה. כה"ח ז.

סעיף ב: התחיל לקרוא ודיבר אינו הפסק

לשון השו"ע: העומד לקרות בתורה וברך ברכה שלפניה, וקרא מקצת פסוקים ודבר דברי תורה או דברי חול, לא הוי הפסק ואינו צריך לחזור ולברך. אבל אם לא התחיל בקריאה ודיבר מה שאינו מעניין הקריאה למשנ"ב חוזר ומברך ולכה"ח יא אינו מברך.
וה"ה אם החזן סיים את הקריאה מוקדם מהנדרש ושתק, ממשיך לקרוא ואין בזה היסח הדעת. כה"ח יז.

הפסק בין קריאה לברכה אחרונה

אמת תורתנו הקדושה / גואלנו ה' צבאות שמו

ר"ח פלאגי בספר חיים (סי' כה אות כה): אין לומר בסיום ההפטרה פסוק גואלינו, שהוא הפסק בין קריאת ההפטרה לברכותיה, וכן מה שאר' אחר קס"ת אמת קודם ברכה אחרונה הוא הפסק, ויש למנוע מלאמר.

שו"ת יביע אומר חלק א - אורח חיים סימן ט. אף על פי שטוב ונכון להחמיר שלא לומר אמת תוה"ק בסוף קריאת ס"ת, לפני הברכה, אלא שהאמרו יש לו ע"מ לסמוך ואין למחות בידו.

ושורש ההיתר הוא שברכה אחרונה פותחת בברוך ואין לה דין של סמוכה לחברתה שאין להפסיק ביניהם (כמו בהלל או בפסוד"ז) אלא דינה כברכה אחרונה של ברכות הנהנין שאיסור דיבור רק בין הברכה הראשונה לתחילת הקריאה ואחריה אפילו הפסיק באמצע הקריאה אינו מעכב. ורק לכתחילה לא יעשה משום הכוונה. וראיה מקריאת 'בראשית' בשמחת תורה שאינה אלא מנהג ובכ"ז אינה הפסק. (ונראה לפי סברות אלה שגם אם יאמר לגבאי לעשות השכבה קודם ברכת אשר נתן בדיעבד אינו הפסק ומברך)

אבל בפסוק גואלינו שכבר פשט המנהג ברוב הקהלות לאמרו בסוף ההפטרה, אין צורך לשנות מן המנהג. שם.

אם דרש קודם ברכה אחרונה, בדברים מעטים יכול עדיין לברך. כה"ח יט. וכיבי"א שם הסביר ש'דברים מעטים' הם עד חצי שעה.

התחיל קדיש קודם ברכה אחרונה, מסיים הקדיש ומתחיל. כה"ח יג. ברכ"י סי' רפב ס"ק יא.

סעיף ג: ברוך על התורה והסתבר שטעה במקום הקריאה

לשון השו"ע: העולה לקרות בתורה והראו לו מקום שצריך לקרות, וברך על התורה והתחיל לקרות או לא התחיל, והזכירוהו שפרשה אחרת צריך לקרות וגלל הספר תורה למקום שצריך לקרות בו,
י"א שאינו צריך לחזור ולברך שכוונתו לכל קריאה בספר דלפניו. וכן נוהגים מסב"ל שלא כמין. כה"ח טו. ואפילו בספר תורה אחר שהיה על הבמה יש פנים להיתר. ב"י, **וי"א שצריך** כי נתכוין בברכה דווקא למקום שפתח. וכן נוהגים אם המקום הנכון לא היה גלוי לפניו. משנ"ב.

לאחר הברכה וקודם הקריאה גילו שהספר פסול

אינו חוזר ומברך כיון שסוף סוף כוונתו על קריאה זו. ברכי יוסף. כה"ח טז.

ברך על מקום אחד והיה צריך לגלול

כה"ח: אינו חוזר לברך שמסתא דעתו על כל הספר

משנ"ב: אם לא היה חשוף לפניו חוזר ומברך

עיתים לתורה
בית מדרש מקוון ללימוד הלכה

בס"ד

itim-latora.org

אג"מ: אם ידע מה צריך לקרוא רק שלא הסתכל במקום, ממילא נחשב 'שדעתו עליהו' ואינו חוזר ומברך כיון שהוא באותו ספר ואפילו צריך לגלול.

סימן קמא - דיני קורא והמקרא

סעיף א: יש לקרוא מעומד

לשון השו"ע: צריך לקרות מעומד מדכתיב ואתה פה עמוד עמדי משמע אפילו הש"י המקרא למשה היה עומד כביכול. ובריעבד לא מעכב. משנ"ב. ולא כב"ח.
ואפילו לסמוך עצמו לכותל או לעמוד, אסור ואפילו באופן שאם יטלו אותו דבר לא יפול כיון שצ"ל באימה⁴. הגה: וכן החזן הקורא צריך לעמוד עם הקורא ויעמוד העולה לימים החזן. כה"ח י (מרדכי הלכות קטנות). וכן הגבאי. ובשעת צורך מותר שיהיו פני הקורא למערב. כה"ח יב בשם נוב"י.

סעיף ב: לא יקראו העולה והחזן בקול

לשון השו"ע: לא יקראו שנים, אלא העולה קורא וש"צ שותק, או ש"צ קורא והעולה לא יקרא בקול רם דתרי קלי לא משתמע; ומ"מ צריך הוא לקרות עם הש"צ, כדי שלא תהא ברכתו לבטלה, אלא שצריך לקרות בנחת, שלא ישמיע לאזניו. (ואפילו משמיע לאזניו ליכא למיחש, דלא עדיף מתפלה, כדלעיל סימן ק"א ולספרדים כשו"ע שאין להשמיע לאוזניו. כה"ח יח) (דעת עצמו). ומנהג האשכנזים שלעולם קורא הש"ץ כדי לא לבייש את מי שאינו יודע. משנ"ב.

סעיף ג: יש מקריאים לחזן לסרוגין

לשון השו"ע: ויש נוהגים להעמיד מי שמקרא לעולה מלה במלה, ואחר שגומר המקרא המלה אומרה העולה. כיון שאין אומרים שניהם בבת אחת ליכא חשש דתרי קלי לא משתמע. משנ"ב. ואפשר שלווהו גם זה אסור אלא אם יקרא בלחש. כה"ח יט.

סעיף ד: צריך שיעמוד אגם נוסף אצל החזן

לשון השו"ע: אם ש"צ רוצה לברך לעצמו ולקרות, צריך שיעמוד אחר אצלו, שכשם שנתנה תורה על ידי סרסור כך אנו צריכים לנהוג בה על ידי סרסור. ונוהגים שיהיו ג'. משנ"ב. וכן הוא למצווה מן המוכרח אך שניים מעכבים. כה"ח כב.

סעיף ה: כשתכלה ברכה עונים אמן ולאחריהם מתחיל לקרוא

לשון השו"ע: אין הצבור רשאים לענות אמן עד שתכלה ברכה מפי הקורא, ואין הקורא רשאי לקרות בתורה עד שיכלה אמן מפי הצבור כולו ואפילו מיעוטו שמאריך.

סעיף ו: אין קוראים שני אחים או אב ובן ברצף

לשון השו"ע: יכולים לקרות ב' אחים זה אחר זה והבן אחר האב, ואין מניחים אלא בשביל עין הרע ולכן בדיעבד אם עלו אין מורידים.
הגה: ואפי' אם א' הוא השביעי וא' הוא המפטיר, לא יקראו השני בשמו משום עין הרע (מהרי"ל). ואם שמוצאים ספר נוסף למפטיר. או שהמפטיר אינו בר מצווה מותר. ואם לא נוהגים לקרוא בשם: משנ"ב: מותר. כה"ח: המנהג להקפיד כם בזה.

קריאת סבא ונכד

משנ"ב: יש מחמירין ובמקום צורך יש להתיר

⁴ וחמור מתפילת עמידה ששם לטעם הבי' מותר סמיכה קצת אבל כאן הטעם הוא משום שצריך אימה וחמור. וראה שו"ע צד ח' ומשנ"ב שם ס"ק כב.

כה"ח כז בשם מחב"ר: אם אין מנהג ידוע יש להחמיר ובבן ביתו יש להקל. אך אם שמוטיהם שוים אסור. גם להגבהה וגלילה או לנשיאת ספר בהקפות אסור לקרוא לאחים או אב וכו'. שו"ת משנה הלכות חלק ג סימן כ

מתי התירו עליית אב ובנו

✓ כשעולים בשני ספרים נפרדים. שו"ת יתוה דעת חלק ג סימן נ.

? קריש באמצע – הרמ"א אסר שזהו שביעי ומפטיר. המהריק"ש התיר וכ"כ ב'אמת ליעקב' אך בכה"ח פסק להחמיר.

? כשלא קוראים בשם – אמונת שמואל התיר אך ב'כסא אליהו' אסר שמימלא אומרים שמו במי שברך. וכן המירו בכה"ח ויהו"ד שם (ואפשר לפי זה שבשמח תורה שאין דרך לעלות 'מי שברך' בשם לכל אחד יהיה מותר לעלות לאב ובנו)

סעיף ז: עולה בדרך הקצרה ויורד בדרך הארוכה

לשון השו"ע: העולה למגדל, עולה בפתח שהוא לו בדרך קצרה ממקומו מפני כבוד הציבור והתורה וירד מהמגדל בדרך אחר, שהוא לו בדרך ארוכה עד מקומו שלא תהא נראה עליו כמשא ;

ואם ב' הדרכים שווים, עולה בפתח שהוא לו בדרך ימין שכל פינות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין, ויורד בפתח שכנגדו.

(ולא ירד עד שעלה כבר הראוי לקרות אחריו מפני כבוד הספר שלא יניחנה לבדה. לבוש) (מרדכי הגדול). והמדקדקים חוששין שבדרך לא יוכלו לשמוע הקריאה כהוגן לכן ממתינין עד שיסיים השני. ולענין הולכת הספר מוליך מימין ואפילו היא ארוכה יותר. כה"ח לו.

סעיף ח: יש להקפיד על המסורה בקריאה

לשון השו"ע: כל תיבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר.

ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור: ה"ר יצחק אבוהב והר"ר אברהם ואלאנסי והר"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו בו שיקרא כפי המסורה, ולא רצה, ונדוהו והורידוהו מהתיבה.

וגם כשהקריא שונה יש להתבונן במילה הכתובה ולא לאומרה בע"פ. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן מא.

סימן קמב - מדין מי שקרא וטעה, ובמקום שאין שם מי שיודע לקרות בדיוק

סעיף א: קרא וטעה מחזירין אותו

לשון השו"ע: קרא וטעה, אפילו בדקדוק אות אחת כגון שחיסר או הוסיף אות אחת ואפילו ללא שינוי משמעות כגון שהחליף בין אברהם לאברהם מחזירין אותו. ואפילו בירך לאחריה נמי העולה אחריו חוזר לאותו פסוק. משנ"ב.
הגה: וכן דין החזן הקורא אף על פי שהוא אינו מברך על הקריאה דלאו בברכה תליא מילתא ;
דוקא בשינוי שמשנתה ע"י זה הענין, אבל אם טעה בנגינת הטעם או בניקוד באופן שאין שינוי משמעות. משנ"ב ד אין מחזירין אותו, אבל גוערין בו (ב"י ופסקי מהרא"י סימן קפ"א). ובניקוד נמי אם אירע שהענין נשתנה ע"י בודאי מחזירין אותו גם בניקוד. שם.

על איזה טעות מחזירין

שו"ע, פר"ח: בהשמטת אותיות מחזירין אפילו לא משנה את המשמעות כגון מצרים ומצריים. או אהרון והרון. ובדקדוק טעמים רק כשמשנה את המשמעות.

רמ"א ע"פ משנ"ב ד: רק כשמשנה משמעות מחזירין לרבות בטעות בטעמים ונקודות.

ערוה"ש ג: על טעויות בטעמים אין מחזירין.

ש"ע, פר"ח, כה"ח	משנ"ב	ערוה"ש	
מחזירין	מחזירין	מחזירין	שינוי תיבה ואפילו לא משנה משמעות כשב - כבש
			שינוי ניקוד שמשנה משמעות קלב - קלב יעשה - יעשה⁵
מחזירין	מחזירין	מחזירין	שינוי טעם שמשנה משמעות 'משרת' במקום 'מפסיק'
מחזירין	מחזירין	מחזירין וכן בה"א לא	השמטת אות שלא משנה משמעות אהרון - הרון
מחזירין			שינוי ניקוד או טעם שלא משנה משמעות

טעות בניקוד פעמים רבות משנה משמעות

וְאֵת הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֲלֶיהָ כַּמִּשְׁפָּט – פעיל. מתייחס לכהן.

וְשָׁעִיר עִזִּים אֶתְּךָ לְחַטָּאת לַה' עַל עֲלַת הַקָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ – סביל. מתייחס לשעיר העיזים

בְּרִית מְלַח עוֹלָם הָיָה לְךָ וּלְעַד אֶתְּךָ – אם יקרא הוא שינה מנקבה לזכר.

⁵ דעת האליה רבה ס"ק ב שבשינוי ניקוד כזה זה אין למחות ביד מי שאינו חוזר' וכתב עליו בספר סת"ם שגם לשיטתו זהו דווקא כיון שס"ם מובן שיש כאן ענין עשייה אבל טעות ניקוד שמשנה לגמרי את המשמעות כגון בפס' יִיאֲמָר לוֹט אֲלֵהֶם אֶל נָא אֲדֹנָי שאמר אדני בחיריק חוזר לכו"ע. (אמנם צ"ע שהרי דברי הא"ר נאמרו גם על שינוי חלב בצירי ובפתח ופה משנה לגמרי את המשמעות)

טעות בדגש ורפה בד"כ משנה משמעות ומחזירים

וְהָיָה כִּי תִקְשֶׁה פְּרִעָה לְשִׁלְחָנוֹ – הַנְּיָ רְפוּיָה סִימָן לְגוֹף רֵאשׁוֹן רַבִּים (אותנו)
וְכִי תִשְׁלַחְנוּ חֶפְשִׁי מֵעַמּוּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם – הַנְּיָ דְגוּשָׁה סִימָן לְגוֹף שְׁנִי יחיד (אותו)

וְיִבְרַךְ אֲתָם אֱלֹהִים לְאָמֵר פְּרוּ וְרִבּוּ וּמְלֵאוּ אֶת הַמַּיִם בַּיָּמִים וְהַעוֹף יָרֵב בְּאַרְצָךְ – הַדְּגֵשׁ בַּמַּיִם הוּא רִיבּוּי לִים. לֹלֵא דְגֵשׁ הוּא רִיבּוּי לִיוִם.

טעות בהטעמה יכולה לשנות משמעות

הַשֶּׁפֶט כָּל הָאָרֶץ לֹא יֵעָשֶׂה מִשֶּׁפֶט – צִרִיךְ לְהַטְעִים בְּלִשׁוֹן תְּמִיחָה ע"י הַדְּגֵשׁת הַחֵ' שֶׁהִיא קִיצוֹר שֶׁל 'הָאֵם' הַטְעַמָּה בַּשֶּׁ' תַּהֲפֹךְ אֶת הָאוֹת
'ה' לַח' הַיִּדְיָעָה וְתִשְׁנֶה מִשְׁמַעוֹת (מִתּוֹךְ סֵפֶר הַלֵּכָה בְּרוּרָה עַמ' 217)

אֲמַנֵם דַּעַת הַגְּרֵשׁוֹז"א שְׁאִין חוֹזְרִים עַל שִׁנּוּי הַטְעַמָּה כִּגוֹן מְלַעִיל אוּ מְלַרַע אֲפִילוּ בְּשִׁנּוּי מִשְׁמַעוֹת. הַלִּיכּוֹת שֶׁלְמָה תְּפִלָּה יֵב כַּד
שִׁינָה אֶת הַמִּילָה לְגַמְרִי כִּגוֹן כֶּשֶׁב בְּמִקּוֹם כֶּשֶׁב מִחֲזִירִין אוֹתוֹ אֲפִילוּ שֶׁלֹּא מִשְׁנֵה מִשְׁמַעוֹת

טעה ואח"כ אמר את שם השם ציץ אליעזר יב מג

אם אין שם ה' נוסף בפסוק: מסיים את הפסוק

אם יש שם ה' נוסף: חוזר מיד

כיצד מתקנים

העולה עדיין לא ברך:

חוזר ומתקן קודם הקריאה

ברך ברכה אחרונה:

העולה הבא מתחיל ממקום הטעות

גמרו הקריאה

שו"ע קל"ג: בשבת, אפילו דילג פסוק אחד חוזר וקורא, ואפילו אחר שהחזיר את התורה ואמר קדיש חוזר וקורא הוא ושנים עמו; ואפילו הפטיר והתפלל מוסף, חוזר וקורא. **ובמשנ"ב ח:** ואפילו רק תיבה אחת.

כה"ח י בשם ספר סת"ם לר' שלמה קלוגר: מוציאין וקוראים הטעות ושני פסוקים ואפילו התפללו מוסף.

מאמר מרכזי שבת כרך ב עמ' ס: וזהו זווקא כשדילג פסוק אבל טעה במילה יש ס"ס להקל ולא יוציאו הספר מחדש.

ח"א כלל לא סע' לא, **ביה"ל** מחזירין אותו: אין מוציאין שוב כי חוששים לברכה לבטלה כון שדעת הטור שאין מחזירין כלל (ונראה בטעמו שאינו סותר שיתקנו במנחה כדלהלן שהרי היא אותה ברכה)

הליכות שלמה יב דבר הלכה לד: וזה דווקא כשנשתנה משמעות המילה אבל לא כל הענין אבל אם נשתנה משמעות כל הענין, אפילו בשינוי ניקוד חוזר וקורא בברכה כגון **חלב – חלב**.

יצאו מבית הכנסת

כה"ח י בשם ספר סת"ם לר' שלמה קלוגר: במנחה יתחילו לכהן בפסוק שטעו וימשיכו ברצף עד שלשה פסוקים בפרשה הבאה, ולא ידלגו ממקום הטעות ישר לפרשת מנחה כיון שאין מדלגין בתורה מפרשה לפרשה בענין אחר כמוכא בשוע קמד א.

טעו בקריאת שני וחמישי

ספר חיים: אינו צריך לחזור

ביה"ל: הסתפק וצ"ע

משנה הלכות: אם לא קרא 10 פסוקים בכשרות צריך לחזור ולקרוא

סעיף ב: ישוב שאין בו מי שיודע לקרוא כהלכה

לשון השו"ע: וישוב שיש שם מנין ואין מי שיודע לקרות בתורה כהלכתה בדקדוק ובטעמים, אפ"ה יקראו בתורה בברכה, כהלכתה. (ומפטירין בנביא ועיין בסמוך ריש סי' קמ"ג).

ישוב שאם יקראו יטעו באופן שמשנתה הענין

אליה רבה ד: בזה שאי אפשר בענין אחר מותר.

פ"ח: אם אין שם יודע שיוכל להחזירו מטעותו פשיטא שאין מברכין בתורה ואין מפטירין בנביא, נראה לי ברור:

סימן קמג - דין אם נמצאת ס"ת מוטעה, ויתר דיני הספר

סעיף א: חיוב מנין לקריאת התורה

לשון השו"ע: אין קורין בתורה בפחות מעשרה גדולים בני חורין שהוא דבר שבקדושה ואינו בפחות מי',
ואם התחילו בעשרה ויצאו מקצתן ונשתיירו ששה, גומרים את כל מנין הקרואין בחובת היום. אך לא מוסיף, מפטיר והפטרה. משנ"ב.
לא קדיש. כה"ח ה' שלא כשער אפרים.

אמירת קדיש לאחר ספר תורה כשלא נשתייר מנין

ראה סימן נה סעיף ג מחלוקת שו"ע (ע"פ פר"ח שם) ורמ"א בענין קדיש תתקבל לאחר חזרה שנשתיירו ללא מנין ושם כה"ח אות לה.
שער אפרים אות ז: אומרים גם קדיש לאחר הקריאה
ברכי יוסף, כה"ח אות ה: אין אומרים קדיש שזה ענין אחר.
קראו מפטיר ונתרו ללא מנין – לא יקראו הפטרה בברכה. כה"ח ט. יבי"א חלק ז – אור"ח סימן כ ד"ה ג) ולכאורה. ובערוה"ש הקל.

סעיף ב: אין קורין אלא בה' ספרים התפורים בגלילה

לשון השו"ע: אם כתבו כל חומש לבדו, אפילו בגלילה כספר תורה, אין קורין בו שזהו גנאי לציבור עד שיהיו כל חמשה חומשים תפורים ביחד. הגה: והם כתובים בגלילה כספר תורה, אבל בחומשים שלנו שאינן בגלילה ובקלף, אפילו כל ה' ספרים ביחד אין לברך עליהם ובישוב שאין להם ס"ת נכון לקרות בחומשין בלא ברכה. (מרדכי סוף פרק הנוזקין וס"פ הקומץ וחשובת הרמב"ן סי' קפ"ז, וקצ"ט ורבי' ירוחם נ"ב ח"ב ואגור בשם שבולי הלקט ומהרי"ק שורש ס"ח /ס"ט/ והכל בו ומ"ע פ"ט מה' ס"ח),
ובמקום שיש ס"ת ואין ש"ץ הבקי בנגינה בעל פה, ראיתי נוהגים שהש"ץ קורא מן החומש בנקוד והעולה או הש"ץ קורא אחריו מן הס"ת הכשר.

סעיף ג: אין מברכים על פסול

לשון השו"ע: אפילו בכפרים שאין נמצא להם ס"ת כשר, אין מברכין עליו על חומש יחיד אפילו עשוי בגלילה או ספר שיש בו פסול. כה"ח טז. והרמ"א להלן הסתפק.

סעיף ד: נמצא טעות מחליפים ספר ואין מברך לפנייה

לשון השו"ע: אם נמצא טעות בס"ת לשו"ע אפילו כשאינו משנה את המשמעות או הביטוי בשעת קריאה בין העולים, מוציאין ספר תורה אחרת, ומתחילין ממקום שנמצא הטעות שבדיעבד סומכים על הסוכרים שטעות בס"ת אינה פוסלת אותו לקריאה, ומשלימין הקורים על אותם שקראו במוטעה ומ"מ אם אפשר לקרות ד' קרואים ממקום שפסקו ראוי ונכון לעשות כן;
ואם נמצא טעות באמצע קריאת הקורא של אחד העולים, גומר קריאתו בספר הכשר כיון שלא ניתן לברך על הפסול. ויקרא ג' פסוקים בחדש, ומברך לאחריה, ואינו חוזר לברך לפנייה כיון שכיון לאותה קריאה (המחבר כשיטת מהר"י בי רב שמברך ברכה אחרונה רק על ספר כשר).
הגה: ואם כבר קראו עמו ג' פסוקים ואפשר להפסיק כלומר שחזק ג' פסוקים מסיום פרשיה ומתחילתה, פוסקים שם, ומברך אחריה ומשלימים המנין בספר תורה האחר שמוציאין (מרדכי פ"ב דמגילה) הרמ"א מיעץ בין דעת המחבר למרדכי שלמרדכי אפילו לא קראו ג' פסוקים ימשיכו לקרוא בפסול עד ג' פסוקים ואת תיקון הטעות יאמרו ע"פ, כיון שס"ת אחר צריך ברכה נפרדת. וכ"פ המג"א.
והא דמוציאין אחר, דוקא שנמצא טעות גמור שנשתנה קריאת התיבה כגון כבש-כשב או אפילו רחבו-רחבה, תומים-תאומים או נשתנה משמעותה נמצה-נמצא, אבל משום חסירות ויתרות כגון אבותינו-אבותנו או אפילו מגרשיהם-מגרשיהן אין להוציא אחר וכן חסרון במסורה גדולות, קטנות, הפוכות, נקודות, שאין ספרי תורה שלנו מדויקים כל כך שנאמר שהאחרת יהיה יותר כשר (אגור ופסקי מהרי"א סי' פ' ורי"א ומהרי"ל פסקו דאין להביא ס"ת אחרת, ובי" פסק דצריך להוציא ס"ת אחרת) לכן צריך לחלק כך;
ובשעת הדחק, שאין לצבור רק ס"ת פסול ואין שם מי שיכול לתקנו, י"א דיש לקרות בו בצבור ולברך עליו (כל בו ואבודרהם), ויש פוסלין וכן סתמו האחרונים. משנ"ב כט. (תשובת הרשב"א תפ"ז ות"ה /תת"ה/ ומיימוני פ"י מהלכות ס"ת);
ואם הספר שלם רק שיש בו רק חומש אחד שלם בלא טעות, יש להקל לקרות בברכה באותו חומש, אף על פי שיש טעות באחרים (ר"ן). ומנהג הספרדים כמין שאין לקרוא בספר תורה פסול כלל. כה"ח מד.

סוגי טעויות בספר תורה

טעויות הפוסלות ויש להוציא ספר אחר

- אות שנחלקה לשניים - אפילו אם תינן יקרא אותה כהלכתה ואפילו הפרוד דק.
- אות שהפסידה צורתה בכירור
- אותיות שנדבקו למנהג הספרדים אפילו בדיבוק קל (כיון שצ"ל מוקף גייל. כף החיים קמג לב ודווקא ודאי דבוק ולא ספק. שם לה.)
- אותיות שנדבקו למנהג האשכנזים כאשר:
 - הדיבוק גס שנראות כהמשך אחד
 - או שדומות יחד לאות אחרת כגון כו שנדבקו ונעשו ב
 - או שמקום הדיבוק בתחילת כתיבת האות או באמצעיתה (אך בסופה מקלין)
- אות חסירה /מיותרת. ולמנהג האשכנזים רק אם משתנה צורת הקריאה הטבעית (והמשייתו - והמשייתו) או המשמעות (נמצה - נמצא)
- למנהג הספרדים אות שמגיעה לסוף הקלף באופן שאינה מוקפת גייל

- למנהג הספרדים שעוזה שמכסה אות באופן שאינה נכרת. ומנהג העולם להחמיר אפילו שלא במקום הקריאה. כה"ח מ מא.
- מילה מיותרת / כפולה
- מילה שחולקה ונכתבה בשתי שורות
- שינוי בצורת הפרשיות:
 - כגון פתוחה במקום סתומה או סתומה במקום פתוחה
 - או הפסק פרשה במקום שאינו צריך
 - או במקום שצריך להיות הפסק פרשה ואינו

טעויות שתלויות בקריאת תינוק

- אות שמסתפקים אם צורתה עליה (אבל לא כשאנו רואים בה פירוד הפוסל, או שברור שהגג של ך גדולה מרגלה). כגון:

- ו' - ן
- ז' - ן
- ך' - ך
- ר' - ך
- כ' - ב

- אותיות שנתקברו ויש חשש שנראות כאות שלישית כגון כו שנראים בו
- אות שחלקה הפכה לכהירה
- שתי מילים קרובות שנראות כאחת
- מילה שמופרדת ברווח

טעויות שאינם פוסלות בזמן קריאה

- חללים לבנים בגוף האות באופן שנותר רק היקפה
- גשתנה צבע הדיו (אך גופו קיים)
- חסרון ניקוד של מסורה
- מילה שיוצאת חוץ לשורה

אין ספר תורה אחר - יסיימו הפרשה ללא ברכה. כה"ח ח"י.

מצאו טעות באמצע עליה אחרונה

ט"ז, מג"א, : ישלימו בע"פ בפסול כמדרכי (וכ"כ בכנה"ג אך הסתפק אם יברך לאחריה שהרי למרן אין מברכים על פסול)

ברכ"י רפ"ב, כה"ח כב, כה: המנהג להוציא ספר תורה אחר בכל מיני טעות ואפילו במפטיר שחוזר על הקריאה. למעט עליית בראשית בשמחת תורה שהוא מנהג בעלמא ואינו חיוב מהדין.

יש ספר שני על הבמה האם לגלול אותו או להוציא נוסף?

מאמר מדרכי: אם אין בזה טורח לציבור יגללו את הספר הקיים.

אליה רבה, אשל אברהם, כנה"ג, לדוד אמת: יש להוציא חדש, שאת הספר השני הוציאו על דעת קריאה אחרת.

סעיף ה: מקום בו רק יחיד יודע לקרוא עולה כל העליות

לשון השו"ע: בית הכנסת שאין בהם מי שיודע לקרות אלא אחד, יברך ויקרא קצת פסוקים ויברך לאחריהם, וחוזר לברך תחילה וקורא קצת פסוקים ומברך לאחריהם שלדעת השו"ע בדין סומא הקריאה מהכתב מעכבת, וכן יעשה כמה פעמים, כמספר העולים של אותו היום. ויותר טוב שהקורא יהיה חזן ויעלו ז' עולים כהלכתן ואפילו אם לא יודעים לקרוא מהכתב לאחר החזן כיון שבזמן הזה מקלין בזה. כה"ח מו (ע"פ החיד"א שהובא בקל"ה אות ט"ז שמעלים את האנוסים שלא מכירים צורת האותיות). ולמנהג האשכנזים שמקריאין לעמ"ה ולסומא מדין שומע כעונה, יכול הציבור לעלות. משנ"ב.

סימן קמד - שלא לדלג בתורה מענין לענין, ודיני ההפטרות

סעיף א: מדלגים בנביא ואין מדלגים בתורה בשני עניינים

לשון השו"ע: מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה מפרשה זו לפרשה אחרת; וה"מ בשתי ענינים, דחיישינן שמא תתבלבל דעת השומעים כי בתורה יש אזהרות ומצוות שצ"ל קשוב להם וחוששים לבלבל את הציבור בשינוי נושא משא"כ בנביא שאין יוצאת משם הוראה.

אבל בחד ענינא, כגון: אחרי מות (ויקרא טז) ואך בעשור (ויקרא כג, כד) שכהן גדול קורא ביום הכפורים, מדלגין כיון דתרווייהו מענין יזה"כ. וכן בתענית ציבור מדלגים לפסל לך כיון הוא ענין אחד וכן בשני אנשים.

והוא שלא יקרא על פה, שאסור לקרות שלא מן הכתב אפי' תיבה אחת;

ובנביא אחד מדלגין אפי' בשני ענינים, והוא שלא ישהה בדילוג בענין שיעמדו הציבור בשתיקה והיום שקורים בחומש ואין שהיה של גלילה מותר לדלג אפילו כשהפסוקים הם משני נביאים.

וה"מ בנביא אחד, אבל מנביא לנביא אין מדלגין בזמנם וכשהוא בשני ענינים;

ובתרי עשר מדלגין מנביא לנביא שהם חשוכים בנביא אחד לענין זה מפני שהם קצרים, ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחתו. ובשאר נביאים כתב הכס"מ שמוותר למפרע וכ"כ הפר"ח והמג"א חולק. כה"ח ט.

דילוג בשני עניינים לשני בני אדם

שעה"צ ג: בתרי גברי מותר לדלג בשני עניינים.

כה"ח ג: דעת מרן בבד"ה שאין קוראים כלל בס"ת אחד בשני עניינים מפני כבוד הציבור שממתין לגלילה. והותר רק בשעת הדחק כבסעיף ג.

סעיף ב: הוספת פסוקים לאחר ההפטרות

לשון השו"ע: נוהגין בשבת שיש בו חתן, לומר אחר הפטרת (הפטרות י"א שהוא מלשון אין מפטירין אחר הפסח, שענינו סילוק, כלומר: סילוק תפלת שחרית) השבוע, שנים או שלשה פסוקים מהפטרות שוש אשיש (ישעיה סא, י - סג, ט), כיון שהיום שקוראים בחומש כרוך ואין שהות בגלגול. או שהיה נאמר בע"פ כמו בפסוק 'גואלנו'. אמנם אין לחדש במקום שלא נהגו.

היום נוהגים הספרדים לאחר עליית החתן לקרוא ולתרגם בחומש ואברהם זקן. כה"ח י. ויש שהוציאו ס"ת לזה. כנה"ג.

וכשחל ר"ח בשבת וביום א', אחר שמפטירין ההפטרות בשבת, אומרים פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרות ויאמר לו יהונתן מחר חודש (שמואל א. כ, יח - מב) ואין למחות בידם.

(וע"ל סי' תכ"ה סעיף ב' ובסוף סי' תכ"ח היאך נוהגין). דשם נתבאר לענין שני ימי ר"ח שלרמ"א היום אין נוהגין לדלג מנביא לנביא כלל ולא קוראים שני פסוקים מהפטרות מחר חודש.

סעיף ג: אין גוללין ספר תורה בציבור

לשון השו"ע: אין גוללין ס"ת בצבור להביא אותו למקום הקריאה, מפני כבוד הצבור אלא במקום שיש שני ספרים וגוללים השני בזמן הקריאה בראשון. כה"ח יב.

ואם אין להם אלא ס"ת אחד, והם צריכים לקרות בשני ענינים, גוללין, וידחה כבוד הצבור. דמסתמא הצבור מוחלין על כבודם כדי לקיים קריאת המפטיר כדן. משנ"ב. ומוטב שידחה כבוד הציבור ולא תדחה תקנת חכמים. ב"י. (כמרדכי. ודעת הרשב"א שאין גוללין, וקוראין בחומש. וכ"כ הפר"ח. והמנהג כשו"ע.)

הוציאו כבר ספר תורה ואינו פתוח במקום הקריאה

שמש צדקה: לא יחזירו מפני כבוד הספר

⁶ קוראים לכהן בשמות פרק לב פס' יא-יד וללוי קוראים בפרק לד מפסוק א'.

זרע יעקב: יחזירו ולא יגלול מפני כבוד הציבור
נראה בכח"ח יג שיעקר להלכה שיגללו את זה שהוציאו לחוץ.

סעיף ד: אין קורין לאדם אחד בשני ספרי תורה

לשון השו"ע: אין קורין לאדם אחד בשני ספרי תורה בין בענין אחד ובין בשני ענינים, משום פגמו (פירוש שנראה כפוגם ומטיל דופי בראשון) של ראשון, ואם יש הכרח להעלות אותו אדם יגללו הספר הראשון ויקרא בו שוב. ולהעלות עם הפסק עולה אחר: למג"א מותר ולב"ח וא"ר אסור.
אבל שלשה גברי בשלשה ספרים, כגון: ר"ח טבת שחל להיות בשבת, ליכא משום פגם.

עליית למי שעלה בשבעה קרואים

פרישה ה: מותר להעלות פעמיים באותו ספר אבל לא למפטיר משום ספק ברכה לבטלה שכבר שלמו החיובים.

מהרי"ל ה, מג"א ט: מותר למפטיר בספר אחר אם אין אחר שיודע אבל לא למי שעלה שביעי שניכר הפגם. (וכן משמע משו"ע בסי' רפב ה שהתיר רק כשאין אחר שיודע לקרוא וברמ"א שם כתב כך בפירוש)

אליה רבה ד: אין להקל אפילו תוך ז' עולים אלא בשעת הדחק, משום ברוב עם הדרת מלך.

חתן בראשית למי שעלה כבר בספר ראשון

אליה רבה: אפשר להעלותו גם לחתן בראשית כיון שאינו ברצף והיה חתן תורה אחר לפניו.

יחווה דעת (חלק ג סימן ג): אם אין אלא כהן אחד, וזכה בעליית חתן תורה, רשאי לעלות לכהן, ואחר כך לעלות לתורה בתור חתן תורה באותו ספר אבל לא לחתן בראשית שהוא בספר אחר.

כה"ח כ: המנהג שאפילו בשמחת תורה אין אחד עולה שתי פעמים לא בספר אחד ולא בשתי ספרי תורות.

סימן קמה - דיני המתרגמין

סעיף א – בימי חכמי הגמרא היו נוהגים לתרגם

לשון השו"ע: בימי חכמי הגמרא היו נוהגים לתרגם, כדי שיבינו העם כי לשונם היה ארמית.
אין הקורא רשאי לקרות לתורגמן יותר מפסוק אחד, ואין המתרגם רשאי לתרגם עד שיכלה הפסוק מפי הקורא כדי שלא יתבלבלו הצבור ;
ואין הקורא רשאי לקרות פסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם ;
ואין הקורא רשאי להגביה קולו יותר מהמתרגם, ולא המתרגם יותר מהקורא דכתיב משה ידבר והאלהים יענגו בקול והאי בקול היינו בקולו של משה ;
ואין הקורא רשאי לסייע למתרגם, שלא יאמרו: תרגום כתוב בתורה.

סעיף ב – גדול קורא וקטן מתרגם

לשון השו"ע: קטן מתרגם על ידי עבד גדול שקורא, אבל אינו כבוד לגדול שיתרגם על ידי עבד קטן שקורא.
שנאמר ואהרון אחיך יהיה נביאך (תרגום: מתורגמן) ואהרון הקטן.

סעיף ג – היום לא נהגו לתרגם

לשון השו"ע: האידינא לא נהגו לתרגם, משום דמה תועלת בתרגום כיון שאין מבינים אותו ואין לתרגם בלשון אחרת כי 'התרגום' נתקן ברוח הקודש.

סימן קמו - שלא לדבר בשעת הקריאה

סעיף א – אסור לצאת בשעת קריאה

לשון השו"ע: אסור לצאת ולהניח ס"ת כשהוא פתוח ואפילו איכא עשרה זולתו וגם הוא כבר שמע קה"ת בעשרה. משנ"ב. ואם קראוהו לעלות לבית כנסת סמוך וכבר קרא שמורת מותר ואין בזה פקפוק. כה"ח א. ובאשה יש מקלים. כה"ח ב.

אבל בין גברא לגברא ונותרו עשרה, שפיר דמי ודווקא מתוך דחוק גדול או אונס גמור ובאופן שתחור מיד. כה"ח ג. ובאופן שכבר אינו נמצא בתחום בית הכנסת כשיפתחו התורה לעולה הבא. כה"ח ז.

ויציאה בזמן ברכת 'אשר נתן': הפרי חדש הקל והרבה אסרו. כה"ח ד.

לצאת כשמבררים טעות בספר התורה

שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן ל : כל עוד הספר פתוח אסור, כיסו אותו מותר וכן אם הוציאו אחר וגוללין אותו עכשיו לקריאה.

סעיף ב – נכון לכיין דעתו לקורא

לשון השו"ע: כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת אסור לספר אפילו בד"ת, אפי' בין גברא לגברא שהחזירו לצאת אך אסור לדבר, ואפילו אם השלים הוא הפרשה שמורת. ב"י, ; ואפילו להורות הוראה אלא אם להפריש מאיסור.

- ויש מתירים לגרוס (פי' ללמוד) בלחש, והביה"ל תמה על כך שהרי גם הוא מצווה לשמוע.

- וי"א שאם יש י' דצייתי (פי' המשימין לבם) לס"ת, מותר לספר (בד"ת) (ב"י בשם מהרי"א);

- ויש מתירים למי שתורתו אומנתו שאינו מבטל שום שעה מלימוד ובא"ר כתב שאין לנו היום כזה ;

- ויש מתירים למי שקודם שנפתח ס"ת מחזיר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע ס"ת אלא לקרות, ומתחיל לקרות שכיון שהתחיל בהיתר אין מפסיקין אותו ;

ולקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה, שרי'. לכו"ע ובלחש כיון שהוא מעין מה שקורא הש"ץ. והא"ר הקל רק למי שתורתו אומנתו. ובשער הכוונות כתב שהאר"י היה מקפיד לסיים ביום שמורת ביום שישי ואם נאנס היה קורא לאחר התפילה ולא בשעת קריאה.

וכל זה אינו ענין לפרשת זכור (דברים כה, יז - יט) ופרשת פרה (במדבר יט, א - כב), שהם בעשרה מדאורייתא, שצריך לכיין ולשומעם מפי הקורא ; ולגרא ופר"ח 'פרה' מדרבנן. ונפק"מ לעליית קטן ראה משנב רפב כג על דברי הרמא שם. (ובתרפה ז השו"ע כתב בלשון י"א שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא)

והנכון שבכל הפרשיות ראוי למדקדק בדבריו לכיין דעתו ולשומעם מפי הקורא. ולפר"ח ומג"א זהו חיוב מהדין. והשל"ה כתב שכך יראו' לת"ח שמא עמי הארץ ילמדו מכך ויעסקו בדברי חולין. וראה דברי הזוהר להלן

לימוד תוך כרי קריאת החזן

זוהר כרך ב (שמות) פרשת ויקהל [המתחיל בדרך קצד עמוד ב]: כד סליק ס"ת לתמן כדין בעאן כל עמא לסדרא גרמייהו לתתא באימתא בדחילו ברתת בזיע ולכוונא לבייהו כמה דהשתא קיימין על טורא דסיני לקבלא אורייתא ויהון ציייתין וירכוון אודנייהו, ולית רשו לעמא למפתח פומיהון אפילו במילי דאורייתא וכל שכן במלה אחרא אלא כלהו באימתא כמאן דלית ליה פומא.

ביאור הלכה כאן : על הסוברים שמותר לגרוס בשקט או אם יש עשרה כתב 'אמנם באמת שיטה זו תמוה לכאורה מאד דמאי מהני שיגרוס בלחש שלא יבטל שארי השומעים קה"ת מ"מ גם הוא מצווה לשמוע קה"ת ואם ילמוד את למודו לא יתן לבו לשמוע מה שקורא הקורא ואפילו אם יש עשרה דצייתי מאי מהני לגבי דידיה הא על כל איש ואיש מוטל החיוב דתקנת עזרא ? ! וממילא נראה שיחמיר גם כאן.

כה"ח י, יג: אין להתיר כי אם בין גברא לגברא בלחש ובד"ת.

ילקוט יוסף קריאת התורה ובית הכנסת סימנים קמה-קמו סעיף ב: כיון שהתחיל הקורא לקרוא בספר תורה, אסור לספר בקול רם, אפילו בד"ת, ואפי' בין גברא לגברא נכון להחמיר שלא יקרא בקול רם. אבל לגרוס וללמוד בלחש מותר. וכל שכן אם יש עשרה המקשיבים לקריאת התורה, וכל שכן במי שתורתו אומנתו. וכן אם קודם שנפתח הספר תורה מחזיר פניו ומראה עצמו שאינו רוצה לשמוע קריאת התורה, מותר. ומכל מקום הנכון הוא שבכל הפרשיות ראוי למדקדק בדבריו לכיין דעתו ולשמוע קריאת התורה מפי השליח צבור.

אחר לבית הכנסת האם חייב לשמוע קריאת התורה

שו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימן ט: העומד בפסוקי דזמרה, והצבור הגיעו לקריאת התורה, אינו צריך להפסיק כדי לשמוע הקריאה, ואפילו אין שם מנין אחר לשמוע מהם קריאת התורה, מפני שאין חובת קריאת ספר תורה על כל יחיד ויחיד, אלא חובת צבור היא בלבד.

וכן כתב בשו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן כג ד"ה בדבר קריאת שכתב: ודאי שצריך כל אדם לשמוע כל הקריאה שלא יחסר לו אף תיבה אחת שלא שמע... ואם יש מגין שלם שהחסיירו לשמוע תיבות ופסוקים, יש להם אחר התפלה כשלא יהיה שוב טירחא לאלו ששמעו כל הקריאה לחזור ולקרא בברכה המקומות שהחסיירו לשמוע.

לדרוש בתורה בין עולה לעולה

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מ ד"ה כ"א א"מ: אפילו אם היה מפרש את הקראה הוא אסור שלא התירו תרגום אלא בארמית. ואין לחלק שבין העליות שונה שאם כן היו מתרגמים בין העליות ולא נדחקים לתרגם באמצע קריאה.

שו"ת יחזה דעת חלק ה סימן יז: מותר המנהג הרי פשוט שעושים מי שברך ושמזמרים לעולים בין העליות ואפילו קודם ברכת 'אשר נתן' כתב החיד"א שאינו הפסק ורק לכתחילה ידרוש לאחר הברכה. וכ"כ בכה"ח יא.

ודברים שאינם דברי תורה ממש בין עולה לעולה:

הפ"ח הקל ורוה"פ אסרו (א"ר בשם הש"ה, לדוד אמת, ארחות חיים)

סעיף ג – אסור לספר כשקוראים בנביא

לשון השו"ע: אסור לספר כשהמפטיר קורא בנביא, עד שישלים כמו בס"ת. וצריך לכונן גם לברכות המפטיר ולענות אחריהם אמן

סעיף ד – אין צריך לעמוד בשעת קריאה

לשון השו"ע: א"צ לעמוד מעומד בעת שקורין בתורה, ומה שכתוב בנחמיה ח וַיִּפְתַּח צְנָנָא הַסֵּפֶר לְעֵינֵי כָל הָעָם כִּי מָצַל כָּל הָעָם הָיָה וְקִפְתָּחוּ עִמּוֹ כָּל הָעָם הַכּוֹנֵנָה שֶׁשָׁתְקוּ. ב"י. וחייב העמידה רק כשנושאין אותה ועד שתתכסה מעיניו. (ויש מחמירין ועומדין, וכן עשה מהר"ם אבל בין גברא לגברא לכו"ע יכול לשבת. פ"ח.), (מרדכי פרק רבי אליעזר דמילה).

עמידה בזמן אמירת ברכו

מג"א, ט"ז, משנ"ב: צריכים לעמוד שהוא דבר שבקדושה.

כנה"ג, כה"ח כא: מנהגינו שלא לעמוד וכן נהג האר"י.

עמידה בעשרת הדברות

מנהג הספרדים והאר"י ע"פ שו"ת הרמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יב, כה"ח אות כג, יחזה דעת חלק א סימן כט: אין לעלות ויש פה חשש תרעומת המינים, ע"פ ברכות יב שלא תקנו אותן בק"ש משום כך.

ובלשון הרמב"ם: בכל מקום אשר מנהגם לעמוד ראוי למונעם מזה בהיות שמגיע מזה הפסד האמונה שיבואו לחשוב בתורה שיש לה יתרון קצתה על קצתה וזה קשה עד מאד וראוי לסתום כל הפתחים המביאים לזאת האמונה הרעה. ואמנם טענת החכם האחר בהיות אנשי בכל נוהגים כך אינה כלום לפי שאם נראה אנשים חולים לא נחלה אנחנו לבריא בסבתם כדי שיהיו שוים, אבל נשתדל אנחנו להברות לחולה כדי שיהיו שוים.

מנהג האשכנזים והמרוקאים, ע"פ שו"ת ישכיל עבדי חלק ב - אורח חיים סימן א, שערי אפרים ש"ו סקל"ז, שו"ת משנה הלכות חלק יא סימן קיח: עומדים בזמן עשרת הדברות. ואין לחשוש למינות כיון שלא מתאספים ע"מ לקרוא קריאה זו אלא קוראים התורה כולה ובכללה עשרת הדברות.

עמידה במקום שהמנהג לשבת ולהפך

שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן א ד"ה ו) עוד: מותר. ומה שכתוב 'שלא יהיה עומד בין היושבים ולא יושב בין העומדים', זה דוקא באין טעם לדבר אבל בדאיכא טעם נכון מותר. כמבואר בס' טוב עין (סי' י"א ד"ה אכן).

כה"ח כ"ג: אם הציבור עומדים בעשרת הדברות למרות שאינו כדיון אסור ליחיד לשבת וה"ה לשבת בשבע ברכות במקום שנוהגים לעמוד. וכתב בשו"ת יחזה דעת חלק ו סימן ח שיקדים לעמוד בתחילת קריאת הפרשה, או לכל הפחות יעמוד בתחילת קריאת העולה לספר תורה שהוזמן לקרוא בפרשת עשרת הדברות, כדי שלא יהיה כיושב בין העומדים וכמולול בקדושת עשרת הדברות.

⁷ כלומר כאשר הסיבה יוצרת מניעה לקיים את המנהג כמובא בדברי החיד"א שם, אמנם צ"ע ששם הוסיף שרב היה אדם חשוב ולא היה רשאי לנהוג ככולם. ולהפך נראה דעת החיד"א שלאדם רגיל שנמצא במקום שעומדים בעשרת הדברות יש חיוב לעמוד למרות שאינו מהדיון ע"ש. וכ"כ בדעתו בכה"ח קמו כ"ג.

סימן קמז - דיני גלילת ס"ת

סעיף א: אסור לאחוז ס"ת ערום והגדול גולל

הקדמה:

- א. נראה שספרי התורה שלהם היו עטופים בכיסוי ראשוני שנקרא 'מטפחת' בלשון השו"ע ו'מפה' או 'מעיל' בלשון הרמ"א, ומעליו היה מולבש כיסוי נוסף שנקרא 'מעיל'. ועוד משמע שכך היו אז גם ספרי התורה הספרדיים.
- ב. המילה 'גולל' מתפרשת בשני פירושים בסעיפים השונים: א. עיטוף הספר במפה ב. גלילת הספר למקומו לצורך קריאה. ובע"ה יוסבר פירושו בכל סעיף.

לשון השו"ע: אסור לאחוז ס"ת ערום, בלא מטפחת. ואפילו נטל ידיו. כה"ח ג. אבל כשיש צורך לחיזוק הס"ת היכא דלא אפשר רשאי. וראה להלן בשם שעה"כ.

הגה: וי"א דה"ה שאר כתבי קודש כגון מגילות כשכתובים כס"ת (אגודה ותוס' פ"ק דשבת), **ולא נהגו כן, וטוב להחמיר אם לא נטל ידיו;**

ובס"ת, אפי' בכהאי גוונא שנטל ידיו **אסור** (ד"ע אגודה). ולא כמרדכי שהעמיד את האיסור כשלא נטל ידיו.

גדול שבאותם שקראו בתורה, גוללו והוא מה שאנו קורין היום הגבהה שהוא עיקר הגולל; **ורגילים לקנותו בדמים יקרים, לחבב המצוה.** והמנהג שהגדול שבביה"כ"נ גולל אף על פי שלא קרא בתורה. ועכשיו לא מרדקים בזה נותנים המצווה אף לבינוניים ואף לקטנים.

הגה: י"א אם המעיל כלומר המפה שהיא הכיסוי התחתון **בצד אחד פשתן ובצד אחד משי, צריך להפך המשי לצד הספר ולגולל** כדי שיהיה דומה לארון שהיה זהב מבפנים ומבחוץ (מרדכי סוף מגילה), **ולא נהגו כן** (כ"י ס' קנ"ג).

ואין לגלול במפה הקרועה, אם יש לו אחר דלאו כבוד ותפארת הוא לס"ת (מהרי"ל).

ואין לעשות מפות לס"ת שהם תשמישי קדושה **מדברים ישנים שנעשו בהם דבר אחר לצורך הדיוט** לכתחילה, **וע"ל סי' קנ"ג סע' כ**א שכן כתב שם המחבר (אגודה מס' מנחות ותשובת מהרי"ל סי' קי"ד ובי"י ורשב"ץ). ואם תשמיש קדושה נגנב ונשתמש בו חולין לא ירד מקדושתו. כה"ח ל.

לאחוז בספר תורה שלא בשעת המצווה ע"פ כה"ח ב, ג.

כה"ח א: משמע בשעת הכוונות שדווקא כשבאים לקרוא מתגלים בספר אורות עליונים ואסור לאחוז אך שלא בשעת הקריאה אין בכך כלום.

לאחוז בעמודים ביד חשופה:

ב"ח להבנת פר"ח: אפילו אם עטופים במטפחת משל עצמם אסור בלי מטפחת נוספת

פר"ח, ב"י, לבוש: אם העמודים עטופים במטפחת מותר.

ט"ז, נוב"י: בעמודים מותר אפילו ללא מטפחת (נוב"י: אם נטל קודם ידיו).

לעלות לתורה ללא טלית על ראשו

כה"ח ד': יש מפרשים שהמילה ערום מתייחסת לאדם הנושא את הספר והכוונה שהוא ללא טלית ובספר מעשה אברהם כתב שכל מצווה הקשורה לספר צ"ל הדור בלבשו וטלית על ראשו. ובכל אופן אין לעכב המצווה בשביל זה.

סעיף ב: הושטת המעילין אינה בכלל מצוות הגלילה

לשון השו"ע: יכול מי שירצה, לקנות להושיט המעילין לגולל ואין הגולל יכול למחות בו, כי אף על פי שקנה הגלילה לא קנה ליקח המעילים.

(וכן במקומות שנוהגין לקנות הוצאה והכנסה, אין הש"ץ יכול למחות, כי אין זה שייך לחזנים) (מרדכי סוף מגילה וא"ז). ולגבי הולכה: למשנ"ב חזון מוליכו לבימה. ומנהג הספרדים שהחזן הולך אחר המוליך ודי בזה. כה"ת לג.

סעיף ג: הגולל ס"ת, יעמידנו כנגד התפר

לשון השו"ע: הגולל ס"ת, יעמידנו כנגד התפר, כדי שאם יקרע, יקרע התפר.

סעיף ד: גולל מבחון ומהדק מבפנים

לשון השו"ע: הגולל ס"ת, גולל מבחון; וכשהוא מהדקו, מהדקו מבפנים.
 הסבר: לתוס' ורא"ש הגלילה היא עיטוף הספר במטפחת וכן ברמ"א. ולרש"י היא גלגול הספר למקום הקריאה ושניהם באופן שנעשים ע"י אדם אחד.
הגה: פירוש במציאות שהמגביה היה גם הגולל כשהספר עומד לפניו, יהיה הכתב נגד פניו ולא כנגד העם ויתחיל לגלול מבחוץ פי' תחלת הנחת המטפחת על הס"ת לגללה יהיה מבחוץ, שלא יפול הספר ח"ו החוצה, ואחר שגמר הגלילה יהדק סוף המטפחת בפנים, שכשיבא לקרות בו ימצא ההדוק בפנים ולא יצטרך להפך הס"ת (טור והרא"ש סוף פ' בני העיר); והיום שיש גולל בנוסף למגביה לא מקפידין על זה.
 אך רש"י פירש כשאדם יחיד גולל הספר למקום קריאתו על ברכיו יאחז בעמוד החיצון ויגלול שלא יפול וכשמהדק לבסוף יאחז בפנימי שלא יסתיר הכתב.
ונראה דכל זה שאמרנו שהכתב יהיה כנגד הגולל מיירי כשאחד עושה כל הגלילה וגם את ההגבהה, אבל עכשיו שנוהגים שהאחד מגביה ואחד גולל, הכתב יהיה נגד המגביה,
 וכן נוהגים כי הוא המגביה עיקר הגולל והאוחז הס"ת. וסדר החשיבות הוא א. מגביה ב. גולל ג. מושיט המעיל.

סעיף ה: יש לגלול המטפחת סביב הספר ולא להפך

לשון השו"ע: מוטב תגלל המטפחת סביב הס"ת כשהוא עומד במקומו ולא יגלל הס"ת כשכורכו במטפחת. פי' שלא יאחז המפה בידו ויגלול הס"ת סביבו דאינו כבוד לתורה.

סעיף ו: גוללים מחוץ לתיק

נראה מכה"ח להלן שכאן 'גולל' הוא גלגול היריעות למקום הקריאה
לשון השו"ע: הגולל ס"ת בתוך התיק, טועה. שעי"ז נוח להקריע. משנ"ב.
 וזה כשגולל הרבה אבל כשגולל שניים ושלשה דפים בנחת אין חשש. כה"ח לו.

סעיף ז: המפטיר ממתין לסיום הגלילה

לשון השו"ע: אין המפטיר מתחיל אפילו לומר ברכת הפטרה, עד שיגמרו לגלול הס"ת ולדעת הפמ"ג אין צריך להמתין גם לכריכת המפה, כדי שלא יהא הגולל טרוד, ויוכל לשמוע ההפטרה. אבל בב' וה' שאומרים יח"ר אחר הקריאה א"צ להמתין לגולל שאינו אלא מנהג וגם יש בו ביטול מלאכה לעם. מג"א י.

סעיף ח: לא יפתחו ספר שני עד שיגללו הראשון

לשון השו"ע: ביום שיש בו ב' ס"ת, לא יפתחו הב' ולא יסירו המפה, עד שיגללו הראשון במפה שלה. או יסגרו את תיק הספר תורה כשקיים. שאין עושין מצות חבילות חבילות.
הגה: ואין מסלקין הראשונה עד שכבר הניחו השניה על השלחן, שלא יסיחו דעתן מן המצות;
 ומוציאין ב' הספרים כאחת ולא נוהגים כפר"ח שאין מוציאים השני עד שמחזירין הראשון שכ"כ במסכת סופרים כדי לא להטריח את העם לקום פעמיים. ונפק"מ שאם שכחו להוציא ימתינו כבר לחזרת הראשון. כה"ח מג. ועוד שאם אין מי שיחזיק בשני עד שיקראו בראשון יוציאו לאחר החזרת הראשון. אג"מ אור"ח א סימן לח ד"ה 'אבל אם'.
ותופסין בשניה עד אחר שקראו בראשונה. (אור זרוע בשם הירושלמי). גם יזהר האוחז הספר להתרחק קצת מן הצד כדי שלא יחזיק הספר אחורי הקוראים בתורה:

קדישים שאחר קריאת ספר תורה בשני ספרים

מנהג הספרדים ע"פ כה"ח מד: אם שלמו העולים לחובת היום (שלא כמו בר"ח חנוכה שחל בחול) אומרים על הראשון וחוזרים ואומרים על השני.

מנהג האשכנזים ע"פ מג"א יב, משנ"ב כז: להעמיד שני הספרים על הבימה לומר קדיש אחרי קריאה ראשונה בלבד.

שו"ת משנה הלכות חלק יג סימן כב: וכיון דקיי"ל דאין מעבירין על המצות ממילא צריך להניח הס"ת שיקרא בה מפטיר על יד הבע"ק והראשונה חוצה לה דאם ניח של מפטיר חוצה ואחר הקדיש יקחו אותה יראה כהעברה על המצות.

קדישים שאחר קריאת ספר תורה בשלשה ספרים

מנהג הספרדים: כגון בשמחת תורה, אומרים לאחר השני והשלישי בלבד, כדי לא לחלק בימים שלא השלימו בספר ראשון את חובת העולים כגון בראש חודש טבת שחל בשבת שהשביעי עולה בספר שני. (וכן שטעם עליית בראשית לא לתת פתחון פה שסיימו ולא ממשכים ממילא לא מפסיקים לפניו בקדיש)

מנהג האשכנזים שם: לומר קדיש אחד לאחר הספר השני כשגם השלישי מונח לידו (ולא נוהגים כמג"א שגם הראשון יהיה מונח שם)

סימן קמח - שלא יפשיט ש"צ התיבה

סעיף א: לא יפשיט התורה בציבור

לשון השו"ע: אין ש"צ רשאי להפשיט התיבה להסיר את הכדים הנאים שמשן על תיבת הקריאה לכבוד הס"ת בצבור כל זמן שהם בבהכ"נ כדי לא לעכב את הציבור אלא מוליך הס"ת למקומו והם יוצאים אחריו וחוזר החזן לבית הכנסת ומפשיט התיבה. (פי' רש"י (סוטה דף לט עמוד ב) שהיו רגילים להביא ס"ת מבית אחר שהיא משתמרת בו וכו', עד שטורח צבור הוא להתעכב שם, ועיין בפנים בא"ח). ומשמע שאם מחזירין להיכל מותר לרש"י אבל באשל אברהם אסר גם בזה.

סימן קמט - שהצבור לא יצאו מבהכ"נ עד שיצניעו ס"ת.

סעיף א: אין הצבור רשאים לצאת מבהכ"נ, עד שיצניעו ס"ת

לשון השו"ע: אין הצבור רשאים לצאת מבהכ"נ, עד שיצניעו ס"ת. שאין זה דרך כבוד לתורה שיניחנה וילכו. הגה: מיהו אם אינם יוצאים, רק יחיד, לית לן בה (כ"י בשם הר"י בחרושי מגילה). ואפילו שנים או שלשה והטעם דיש כבוד לס"ת כיון שעדיין רוב הצבור שם. ולדעת הפמ"ג היתר זה דווקא כשמחזירים להיכל בתוך בית הכנסת. נהפ"ח כתב שמוכח מרש"י שגם ליחידים אסור לצאת ולא כרמ"א. ואם מצניעים הס"ת בבית אחר, אם אין לבהכ"נ אלא פתח א', צריכין להתעכב עד שיצא הס"ת דאין נכון שיצא אדם בפתח קודם הספר תורה. וילכו אחריו למקום שמצניעים אותו שם דכתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו. ואם יש לבהכ"נ שני פתחים, יכולים לצאת בפתח אחד קודם שיצא הס"ת בפתח האחר, ובלבד שילכו אחר הס"ת וילוהו למקום שמצניעין אותו שם. לעשות לה הידור ללוותה. הגה: ובמקומות שמצניעין אותו בהיכל, שהוא הארון בבהכ"נ, מצוה לכל מי שעוברת לפניו ללוותה עד לפני הארון שמכניסין אותה שם (ד"ע ומהר"ל) וכן כשמוציאין מהיכל מצוה לכל מי שעוברת לפניו ללוותה עד הבימה. מג"א. וכן הגולל ילך אחר הס"ת עד לפני הארון, ועומד שם עד שיחזירו הספר תורה למקומה (הגה' מיימוני פ' י"ב מה"ת) וכן נוהגין במגביה הס"ת, כי הוא עיקר הגולל וכמו שנתבאר; ויש שכתבו שמביאים התינוקות לנשק התורה, כדי לחנכם ולזרזם במצות, וכן נוהגין. (אור זרוע). וכן לגדולים מצוה לנשק וללוות התורה וכן נהג האר"י. כה"ח ז, י. והמנהג בין הספרדים שהש"ץ הקורא בתורה הוא מלווה בהולכה ובהבאה ושאר העם יש שאינם מלוים כיון שהש"ץ שליחם גם לענין זה שאין יכולים כולם ללוות מפני הרחוק. כה"ח י.

מסלול הולכה והחזרת הספר כשדרך ימין ושמאל אינן שוים

כשהדרך שווה: פשוט שמוליך מצד ימין.

מג"א קמא ז, לדוד אמת פרק כו: הולכת ס"ת לתבה יהיה דרך קצר וכשיחזירנו להיכל יהיה דרך ארוכה (כפי הדין בעולה לתורה בשו"ע קמא ז).

כה"ח קמא לו, ילקו"י קלד ט, י: מוליכים את התורה דווקא בדרך ימין ואפילו אם היא ארוכה כיון שנתנה בימין שנאמר מימינו אש דת למו ומחזירה מהצד השני. ובילקו"י הוסיף 'ומותר להקיף את אולם בית הכנסת, כדי לעבור דרך ארוכה יותר אל התיבה' 'יבחרה יחזירנו להיכל בדרך הקצרה, כדי שלא יצטרך להקיף כל כך'. (וכן צריך להחזיקה בימין הנושא ואפילו הוא איטר. תורה לשמה כב).

הבאת ספר התורה למתפללים

שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן מ: ברור שכבודה היא שכל העומדים וכל הנמצאים יחזרו המה אחריה ויתקרבו אליה לנשקה. ואלה שלא מתקרבים יהיה מאיזה טעם שיהיה אין לו לנושאה להתקרב אתה אליהם.

וכ"כ בילקו"י שם י: אין זה מן הראוי שמוליך הספר תורה יושיט את הספר תורה לכל אחד ואחד כדי שינשקו, אלא בעת הליכתו לתיבה, יגשו מהקהל וינשקו את הספר תורה.

נהגו בכל מקום להניח זקוף בארון ומי שמשכיב על צידו מוחין בידו. שיטה מקובצת. כה"ח ב.

סימן רפב - קריאת התורה והמפטיר בשבת

סעיף א: קורין שבעה עולין ואם רצה מוסיף

לשון השו"ע: מוציאין ס"ת וקורין בו שבעה; יש לומר בריך שמיא בפתיחת הארון. ולמנהג האשכנזים גם בחול. ובזמן המשנה היה המנהג שהראשון שבקראים היה מברך הברכה לפניו והאחרון היה מברך הברכה לאחריה והאמצעים כולן היו יוצאין בברכתן.

ואם רצה להוסיף, מוסיף. י"א שהיום שכל אחד מהקראים מברך לפניו ולאחריה אין כראי להוסיף להרבות בברכות אך במקום הצורך אין לחוש. ונכון שלא להוסיף הרבה מפני טורח הצבור. אבל בחול המועד ובראש חודש אין מוספים גם לשו"ע. כה"ח יב.

הגה: וה"ה ביום טוב מותר להוסיף על מנין הקראים (רמב"ם פ' י"ב מה"ת ותשובת מהר"ם ובי"ט). וי"א דביו"ט אין להוסיף (ר"ן פרק הקורא) וכן נהגו במדינות אלו מלבד בשמחת תורה שמוסיפין הרבה, דכרי שיזכה כל אחד לקרוא בתורה בעת סיום התורה אוקמי אדינא שמוסיפין ביו"ט. וכשחל יום טוב בשבת לכר"ע מוסיפים על שבעה.

גם בכל יום טוב אין המפטירין ממנין הקראים, כדלקמן. ר"ל דלמפטיר קורא פרשה בפני עצמה בחובת היום ומכאן ראיה שמהרין מותר להוסיף ביו"ט.

טעמים לשבעה עולים

- שאם נאנס ולא הגיע במהלך השבוע לבית הכנסת ישמע ז' פעמים ברכו וישלים. שיבולי הלקט בשם. בגאונים.
- כנגד ז' ספירות חג"ת נהי"ם. שעה"כ.

אופן חלוקת הקריאה לז' עולים

כל שקראו מנין הקורים כל מה שהוא חובת היום יצאו. בין שקרא הראשון רוב הפרשה והשבעה והששה קראו מייעוטא בין שהשלים אחד הפרשה וחזר השני הפרשה מתחלתה ועד סופה וכן כולם מהרימ"ט חלק א'.

מוסיפים ביום הכיפורים שחל בשבת

משנ"ב ר': טוב לכתחלה שלא להוסיף על שבעה משום שראשי הפרשיות מכוונים שמסיימים במילי דכפרה.

אליה רבה ה': המנהג בפראג להוסיף ביו"ט וכן ביום הכיפורים.

עליה לקריאת תוכחה

כנה"ג: המנהג שהרב או החכם עולים. וכן הביא כה"א א' שנהג האר"י כחכמי הספרדים.

כה"ח: והמנהג עכשיו לקרות חזון התוכחות והוא יהיה גם הקורא.

חילוק עליות כשיש שני פרשיות

המנהג לקרוא לרביעי קצת מפרשה ראשונה וקצת מפרשה שניה גם כשיש מוסיפים. ולא כלבוש שחילק. כה"ח טז.

סעיף ב: לחזור לקרוא אותה מותר ויש אוסרים

לשון השו"ע: מותר לקרות עולים הרבה אף על פי שקרא זה מה שקרא זה וחוזר ומברך, אין בכך כלום. ומ"מ אינו עולה מן המנין אם לא שהוסיף לכל הפחות שני פסוקים. משנ"ב.

הגה: ויש אוסרים (מרדכי סוף מגילה), וכן נהגו במדינות אלו, חוץ מבשמחת תורה, שנהגו להרבות בקראים ונהגו כסברא הראשונה. י"א דה"ה בחתונה אבל מנהגנו שלא לקרוא לזה מה שקרא כבר אחד. משנ"ב.

חזרה על פסוקים שכבר נקראו להעלאת מוסיפים

שו"ע ע"פ הריב"ש: מותר שכך ממילא נוהגים בחול המועד ובחנוכה. וכן מנהגנו כשיש שמחה ועולים מוסיפים לחזור על הקריאה. כה"ח ו בשם כנה"ג.

ברכי יוסף ג הובא בכה"ח יח: וראיותיו אינו מכריעות, וירא שמים היכול לזוהר לא יעלה כשאין קוראין לו מחדש. ואיש על העדה שדבריו נשמעין בקהל עדתו ינהיג שיקראו העולים כולם מחדש איזה פסוקים נוספים (או יחלקו הקריאה כמספר העולים).

משנ"ב י: מנהגנו שלא לקרוא לזה מה שקרא כבר אחד אף בחתונה. לברך בשמחת תורה שנוהגין כרמ"א.

סעיף ג: קטן ואשה עולין מן הדין למנין שבעה

לשון השו"ע: הכל עולים למנין שבעה אבל לא למנין ג, ד, ה, ו. משנ"ב. כה"ח כב, אפילו אשה וקטן שיודע למי מברכין ומ"מ אין יכול להיות מקרא את העולים אלא כשאין אחר. ונוהגין שאין קורין קטן כלל לשום עליה אפילו אם כבר נשלם מנין הקרואים אלא למפטיר, אבל אמרו חכמים: אשה לא תקרא בצבור מפני כבוד הצבור. אבל לשמוע קריאת התורה חייבת. משנ"ב.

הגה: ואלו דוקא מצטרפים למנין הקרואים, אבל לא שיהיו כולם או רובם נשים או קטנים (ר"ן וריב"ש).
ודין עבד כנעני כדין אשה, אבל אם אמו מישראל מותר לעלות (הגהות מיימוני פי"ב מהל' תפלה).

ואסור לקרות בראש מגולה. ואפילו לעלות בכובע הדק (כיפה) אסור משום כבוד הציבור, אלא צריך להיות מכוסה גם בכובע הגדול כעומד בפני הגדולים. כה"ח כו. וכ"כ בערוה"ש סעיף י' והוסף י' או בטלית'.

ואין איסור לקרות ע"ה נכבד, עשיר וגדול הדור לפני ת"ח, כי אין זה בזיון לת"ח רק כבוד לתורה שמתכבדת באנשים גדולים (א"ז).

וממזר מותר לעלות לס"ת שהרי הוא חייב בכל המצות (מהר"א מפראג). וע"ל סימן קל"ז מסדר הקרואים.

עליית קטן לתורה

מהרי"ט: כשאין כהן גדול עולה כהן קטן.

מג"א ר: ול"נ דמ"ע דוקדשתו לא נאמר על כהן קטן דהא כתיב כי את לחם אלהיך הוא מקריב וקטן לאו בר עבודה הוא.

כה"ח כב ע"פ שעה"כ: קטן עולה רק לעליית שביעי.

מג"א ר, כה"ח קלה יח ע"פ המנהג, אג"מ אור"ח ב עב: והאידנא לא נהיגי לקרות קטן אלא למפטיר.

וכ"כ בהליכות שלמה תפילה פרק יב סעיף לד אך העיר שנמנעים גם מזה שמא יעלו קטן שלא הגיע לחינוך.

האם קטן שעולה יכול גם לקרוא ולהוציא ידי חובה?

פרמ"ג משב"ז רפ"ב ג': גם קורא ומוציא ידי חובה.

וכ"כ בחזו"ע שבת חלק ב' שעולה בשבת וקורא את הקריאה שלו בלבד. והתיר בצורך גדול גם למנין שלשה.

וזה"פ: הכוונה לברכות בלבד אך אינו יכול לקרוא בתורה. מג"א רפ"ב ו, גר"ז שם ה. כנה"ג בהגהות הטור שם.

סעיף ד: נוהגים לקרוא מפטיר רק לאחר ז' עולים וקדיש

לשון השו"ע: נוהגים לקרות שבעה קודם המפטיר למרות שמהדין מפטיר עולה למנין ז' ולגמור עמהם הפרשה ואומר קדיש, וחוזר וקורא עם המפטיר מה שקרא השביעי. ואם קרא המפטיר שני פסוקים לבר ובירך ברכה אחרונה יקרא פסוק שלישי בלי ברכה. כה"ח לו.

הגה: וכן נוהגים ביום טוב שאין מפטיר ממנין הקרואים שכן גם לרמ"א בסעיף א' שהמנהג לא להוסיף ביו"ט מהדין מותר, אבל בחול שאסור להוסיף על מנין הקרואים, השלישי הוא מפטיר. וה"ה במנחה של יו"כ. ושל תענית למנהג האשכנזים.

וביום שמוציאין ב' ספרים או ג', המפטיר קורא באחרונה. ולעולם מנין העולים נשלם באחד מב' ספרים ראשונים.

וקטן יכול לקרות בפרשת המוספין או בד' פרשיות שמוסיפין באדר, וכן נוהגים (ר"ן ומרדכי פרק ב' דמגילה) ויש מחמירין שלא להעלותו בד' פרשיות, ז' של פסח, שבועות ושבת שובה וכן משמע דעת המשנ"ב. והבירכ"י כתב שבדיעבד אם עלה אפילו במפטיר זכור לא ירד וכ"כ ב"ח ו"ד חלק א סימן פה, אף על פי שיש חולקים וטוברים שקטן עולה רק בשבת בה תחזיר הקריאה.

ואומרים קדיש אחד קודם שעולה המפטיר, ואין חילוק בזה בין הוסיפו על מנין הקרואים או לא ובין מוציאין ס"ת א' או ג' (ב"י בשם הר"ר ישעיה והרא"ש ורבינו ירוחם). ולמנהג הספרדים אם השלימו בספר הראשון מנין העולים אומרים קדיש לאחריו ושוב לאחר ספר שני. וראה לעיל סימן קמ"ז בהרחבות לסעיף ח.

טעה בשמחת תורה ואמר קדיש אחר ספר ראשון

למנהג האשכנזים: יאמר שוב אחר ספר שני. א"ר תרס"ט יא.

למנהג הספרדים: ימתין לקדיש שממילא אומרים אחר ספר שלישי. כה"ח מח.

סעיף ה: אם רק אחד מהעולים יודע להפטיר

לשון השו"ע: אם לא נמצא מי שיודע להפטיר אלא אחד מאותם שעלו לקרות בתורה, וכבר אמר ש"צ קדיש אחר קריאת הפרשה, זה שרוצה להפטיר צריך לחזור ולקרות שלא יהיה כבוד הנביא ככבוד התורה ויברך על קריאתו תחלה וסוף מפני הנכנסין שלא ראוהו מברך על התורה. ונכון יותר שלא יעלה השביעי למפטיר. וכהשפטיר בספר שני אסור לעלות את העולים בספר ראשון משום פגמו. כה"ח נ.

הגה: אבל אם לא אמר קדיש יפטיר מי שעלה לשביעי אם יודע וכשקורא מפטיר האחרון שעלה א"צ לחזור ולקרות בתורה. משנ"ב. כי אין לחשוש משום הנכנסים שלא ראוהו מברך תחילה. ט"ז ה. והקדיש יאמר אחר קריאת הפטרה וברכותיה שלא חשיבא הפסק. מג"א טז.

ואם יש אחרים שיודעים להפטיר לא יפטיר מי שעלה כבר (א"ז). אם קראו לאדם לתורה בבית הכנסת אחרת ונודמן לו אותה הפרשה שקרא היום צריך לחזור ולברך. משנ"ב. כה"ח נד. ואם בבית הכנסת השני מדובר לחזור על הקריאה שכבר נקראה. ראה לעיל בהרחבות לקלה ז.

ויכול כהן או לוי לעלות מפטיר ויאמר הגבאי אע"פ שהוא כהן/ לוי לדוד אמת יט ו.

סעיף ו: מפטיר עולה למנין שבעה

לשון השו"ע: אם טעה ש"צ וסיים הפרשה עם הששי ואמר קדיש, א"צ לקרות עוד אחר אלא יקרא עם המפטיר מה שקרא עם הששי, דקי"ל מפטיר עולה למנין שבעה. אבל אם נזכר קודם שאמר הקדיש או צריך לקרות אחד לשביעי ממה שקרא כבר וסיים הפרשה עמו ויאמר קדיש ואח"כ יחזור לקרות איזה פסוקים למפטיר כמו שרגיל תמיד: ואם ללאחר ו' עולים החזירו הספר לארון, יוציאו ויעלו שביעי באותה פרשה. כה"ח סז.

קראו ביו"ט שחל בשבת לחמישה עולים במקום שבעה ואמר קדיש. יעלו בספר השני שני עולים והשני יהיה המפטיר. כה"ח ס"ט.

סעיף ז: דילג בקריאת שחרית של שבת אפילו התפלל מוסף חוזר וקורא

לשון השו"ע: קרא הפרשה בתפלת שחרית בשבת ודילג פסוק אחד או תיבה אחת. משנ"ב. או אפילו דילג או היפך אות אחת. כה"ח עא. חוזר וקורא הוא ושנים עמו; ואפילו הפטיר והתפלל מוסף, חוזר וקורא. ויברך לפני ולאתריה על הג' פסוקים. משנ"ב. כה"ח עב. ובמנחה של שבת או שני וחמישי כל שקרא י' פסוקים וג' לכל אחד אינו חוזר. כה"ח ע. ועיין לעיל סימן קל"ז ס"ג.

סימן רפג - למה אין מוציאין שני ספרי תורה בשבת, וכו' סעיף אחד.

סעיף א: אין מפטירין בשבת בפסוקי קרבן מוסף

לשון השו"ע: מה שאין מוציאין בשבת ספר שני לקרות פרשת המוספים, מפני שאין בה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים וגם לא שייך להוסיף פסוקים כד"ח ששם יש ג' פסוקים בעיקר של יום.

- **טור:** ועוד טעם אחר דאיתא במסכת תענית כ"ז ע"ב אמר הקב"ה לאברהם תקנתי להם סדר קרבנות בזמן שקורין אותם לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ומוחל אני על כל עוונותיהם ובמוסף שבת אין קרבן לכפר שכולם עולות.
- **תוספות:** טעם אחר לפי שצריך להפטיר בכל שבת מענינו של יום ואי קרינן בשל שבת אם כן יהא צריך להפטיר ברסליק מינייה והיינו בשבת ואם כן יהיו כל ההפטרות מענין אחד.

סימן רפד - דיני הפטרה וברכותיה.

סעיף א: מפטירין בנביא מענין הפרשה

לשון השו"ע: מפטירין בנביא מענינה של פרשה.

ואין פוחתין מכ"א פסוקים שכן נהגו בשעת גזירה שקראו ג' פסוקים בנביא לכל עולה. לבוש, אא"כ סליק ענינא בבציר מהכי כגון: עולותיכם ספו על זבחיכם (ירמיהו ז, כא). הגה: ודוקא בשבת בעינן כ"א פסוקים, ג"פ לכל א' מן הקרואים, אבל ביום טוב שקורין ה' סגי בט"ו פסוקים וכיום הכיפורים במנחה וכי"ב ט' פסוקים (מהר"ם פאדוא"ה). וכן בברכות מברך המפטיר ז' ברכות כנגד העולים בשבת ב' על התורה וחמישה על הנביא. ולא נתקנה ההפטרה רק בצבור, אחר שקראו בתורה (תשובת הרמב"ן סימן קצ"ט), אבל בלאו הכי כגון שלא היה להם ס"ת לקרות בה אסור לקרות עם הברכות שלפניה ולאחריה, אבל בלא ברכה שרי (ב"י). ואם קראו בספר ונמצא פסול אומרים הפטרה בברכה. ב"י. משנ"ב. חזו"ע שבת ב. ובכה"ח הביא בשם החיד"א שלא יברכו מספק.

באיזה ספר צריך לקרוא הפטרה?

לבוש: תמהתי כל ימי שלא ראיתי באחד מן המקומות שנוהגין לכתוב ההפטרות כדין ספר, כמו שכותבין המגילה שקוראין בצייבור, כי היה נ"ל שאין יוצאין בצייבור כלל בקריאת ההפטרות שקוראין בחומשין הנדפסין, כיון שאין נכתבין בכל הלכות הספר תורה או במגילה וצ"ע:

מג"א: מלכתחילה אסור לכתוב ספר להפטרות לבד ולכן בעבר שהיו כותבים ביד, עשו ספר להפטרות אבל עכשיו שניתן להדפיס את כל הנביא עדיף כך. (ומשמע דצריך לקרות ההפטרה מתוך נביא שלם הנדפס ולא מתוך הפטרה לבד הנדפסת בחומש. משנ"ב)

משנ"ב: אם אין להם רק הפטרה הנדפסת בחומש יש לסמוך להקל שלא לבטל קריאת הפטרה אך לכתחלה בודאי ראוי ונכון שיהיה לכל צבור נביאים שנכתבין בקלף כדין שאז גם השמות נכתבים בקדושה משא"כ כשהוא על הנייר הנדפס [עיי' בא"ר] וכן הנהיג הגר"א בקהלתו וכעת נתפשט זה בהרבה קהלות ישראל ואשרי חלקם:

< יש להקפיד גם בספרים המודפסים לכתוב כמסורת הכתיב ואם ציינו את הכתיב כהערה מותר לקרוא בו בדיעבד. כה"ח ה בשם כתב סופר.

קריאת הפטרה מועילה לנפטר

הובא בריב"ש מהמדרש שמת אחד אמר שאינו ניצול מענשו הקשה עד שבנו יאמר קדיש או יפטיר בנביא. וכשיש שתי אזכרות מי שיום אזכרתו קודמת בשבוע קודם לעליה. כה"ח ו.

סעיף ב: אין מזכירין ראש חודש בברכת ההפטרה

לשון השו"ע: אם חל ר"ח בשבת, אין המפטיר מזכיר של ר"ח כלל. שאלמלא שבת אין נביא בר"ח. שבת כד א.
וי"א שאע"פ שאינו מזכיר בחתימה של ר"ח, מזכירין אותו בתוך הברכה שאומר את יום המנוח הזה ואת יום ר"ח הזה, והמנהג כסברא הראשונה.

סעיף ג: יכוין לברכות ועולים לו למנין ק' ברכות

לשון השו"ע: צריך לכוין לברכות הקוראים בתורה ולברכות המפטיר ויענה אחריהם **אמן** ועל העולים להקפיד לברך בקול רם, ויעלו לו להשלים מנין מאה ברכות שחיסר מנינם בשבת. דע"י עניית אמן חשוב כאלו היה מברך לעצמו. אבל 'הנאמרם באמת' ו-'אמת וצדק' בברכות ההפטרה אינם סיוע ברכה ואין לענות אחריהם אמן.

סעיף ד: קטן יכול להפטיר

לשון השו"ע: קטן יכול להפטיר.
הגה: ואם קראו למפטיר מי שאינו יודע לומר ההפטרה יכול אחר לאומרה בדיעבד אמרינן שגם בזה איכא כבוד לתורה שניכר הדבר שקראו בתורה בתחלה לשם מפטיר. משנ"ב. ואפילו אם ברך העולה ברכות ההפטרה. כה"ח יט., אבל לכתחלה אסור לעשות כן. אלא במקום שקוראים מפטיר הכתוב על קלף ובגלילה שיכול אחד לעלות ולברך והחזן יקרא כבס"ת.

באיזה אופן התיירו שאדם אחר יקרא ההפטרה

כה"ח י"ט: בשעה שקראו למפטיר זה היו סבורין שהוא יודע ואחר שקרא בתורה ובירך כשבא לקרות ההפטרה לא ידע לקרות יכול אחר לעלות ולקרות ההפטרה במקומו בין קודם שבירך ברכה ראשונה שלפני ההפטרה בין אחר שבירך וסומך השני על ברכתו של ראשון שבירך בתורה ומפטיר.

ישכיל עבדי ז' אור"ח יד, מנחת יצחק חלק ט סימן כב: באופן שהמפטיר עצמו קורא את ברכות ההפטרה ואחר קורא יש להתייר לכתחילה, שהרי אין כאן את חשש הריב"ש למראית עין שיאמרו שעלו להפטרה מבלי לקרוא בתורה תחילה.

< אם אמר קודם ההפטרה ברכה מאלו שלאחריה, יחזור ויאמר שם ברכות שלפניה. ולאחריה לא יחזור הברכה שכבר אמר. הכרעת כה"ח כ ולא כארחת חיים.

סעיף ה: אם נשתתק באמצע ההפטרה המחליף חוזר מתחילה

לשון השו"ע: אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטרה, הבא לסיימה לא יתחיל ממקום שפסק הראשון אלא צריך לחזור להתחיל ממקום שהתחיל הראשון, כמו בס"ת. אמנם כאן לא יברך שוב לפניה כיון שכל אחד קורא מחומשו ויצאו בברכות הראשון. כה"ח כה.

הגה: ושנים לא יאמרו ההפטרה בקול בפעם אחת דתרי קלי לא משתמעו וגם לא לסרוגין פסוק פסוק. משנ"ב. (ריב"ש סימן ל"ו). ובכתבי האר"י ז"ל כתב דאין די בשמיעת ההפטרות אלא צריך לקרות מתוך הספר והברכות ישמע מהקורא. מג"א. וזה דוקא כשהקורא קורא מחומשו ולא מספר נביא שלם הכתוב על קלף. משנ"ב.

< השתתק לאחר הקריאה, יעלה אחר ויברך ברכות שלאחריה. כה"ח כו.

< ברך שלפניה ונדודע לו שההפטרה אחרת, אינו חוזר ומברך. כה"ח כז.

סעיף ו: אין המפטיר מפטיר עד שיגמור הגולל

לשון השו"ע: אין המפטיר מפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הס"ת. כדי שגם הגולל יתן לבו למה שיאמר המפטיר. ובסיום הקריאה אין לסלק מעל השלחן ספר הנביאים או החומש שקורין בו המפטיר עד אחר הברכה.

סעיף ז: הפטרה במחוברות, השכבות ומי שברך

לשון השו"ע: בשבת שהפרשיות מחוברות, מפטירין בהפטרות פרשה שנייה שהרי בה אנו מפסיקין. ב"י. הגה: וע"ל סי' תכ"ח

ונהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמת המתים ולברך העוסקים בצרכי צבור, כ"מ לפי מנהגו. (שבולי הלקט והגהות מרדכי פ"ק דשבת) לפי שהשבת יום מנוחה דוגמא לעתיד לבא והוא יום שהמתים אינם נידונים בגיהנם ראוי הוא להזכירם למנוחה ולהתפלל עליהם. שם.

ונוהגין לומר: יקום פורקן, ואין בזה משום איסור תחינה בשבת.

וג"כ נוהגין לומר: אב הרחמים; ובכל יום שא"א בו צו"צ אין אומרים אותו, וכן כשיש חתונה או מילה. ויש מקומות שא"א אותו כשמברכין החדש וגם אין מזכירין בהם נשמות ויש מזכירין למי שנפטר באותו שבוע, מלבד בימי הספירה משום שהיו הגזרות באותו זמן, והולכים בכל זה אחר המנהג.

< וכשעושים השכבה וכן כשמברכים יש להזכיר בשם האם ע"פ הזוהר פרשת לך לך. כה"ח לז. ושם כתוב שצריך להזכיר בדרך ודאי (שרק היא ודאי אמו) אמנם מנהג הרבה מהאשכנזים, התימנים ויוצאי איראן להזכיר רק שם האב באשכבה. ובשו"ת יביע אומר חלק ב - אורח חיים סימן יא ד"ה (ו) ולענין כתב ויש בזה מנהגים שונים וסיים וראין לשנות מן המנהג.

לעשות השכבות ומי שברך אחרי אשרי

משנ"ב טו: אחר אשרי לא יאמר שום דבר דהקדיש שאומרים לפני העמוד קודם תפלת י"ח הוא קאי על אשרי שאמר בתחלה וע"כ אין להפסיק ביניהם ויהללו שאומרים אין הפסק.

כה"ח טל בשם ברכי יוסף: אין לחוש לאומרים אחר אשרי מאחר שאחר כך בהחזרת ספר תורה אומרים מזמור לדוד וכמה פסוקים אחרים ועליהם אומרים קדיש.